

ВІСНИК

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить два до чотири рази у місяць.

Річна передплата виносить 10 К. (4 рублі), піврічна 5 К. (2 рублі), квартальна 3 К. (1.20 рублі). :: Ціна цього числа 50 сот. (25 коп.).

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Омелян Бачинський.**

Адреса редакції і адміністрації: Wien VIII., Josefstädter-
straße 79, II. Stiege, Tür 19.

II. рік.

Відень, червень—липень 1915.

Ч. 21—22.

Росія і австрійська Україна.

(З приводу звільнення австрійської України від Москви).

Російський уряд уже з давніх часів зазіхав на українські землі Австро-Угорщини. Дві причини пхали його до того: політична — бажання „собрать всё русскія земли“ і стратегічна — змагання вирівняти границю й оперти ся о Карпати, яко „природну“ межу для широкої царської імперії.

І здавна вже російські державні мужи застанувляти ся над сею справою й її на всякі лади обмірковували. Та не так усе складало ся, як бажало ся російським політикам, дипломатам та стратегам. Довший час різні внутрішні й зовнішні обставини дозволяли їм лише на теоретичне, чисто плятонічне обмірковування сеї справи.

Великість української території не давала змоги відразу цілу її проковтнути, особливо з початку, коли московське царство доперва формувало ся, складало ся в велику й сильну східноєвропейську імперію. Половина української території була правда вже „прибрана к рукам“, але багато ще зіставало ся під Польщею, розібрати котру на власну руку, без участі сусідів в зисках було для Росії розумієть ся неможливо, тим більше, що треба було ще у себе вдома дати лад усяким „пріобрѣтеніям“. І от Галичина опинила ся під Австрією, котра невдовзі дістала ще в спадку по Туреччині також і Буковину.

Міжнародні відносини потім довго були не на руку мріям про „довершенне діла Калити“. І хоч у кожного з наслідників Катерини II бродила думка про заокруглення „русских“ земель, проте незалежно від їх волі ся думка не могла перейти в діло. Та й сама ся думка формувала ся й кристалізувала ся по-волі. Галичина була довго ще для ширшого круга російських політиків „землею незнаємою“, чужою, на зверх більше „австрійською“, а пізнійше польською,

ніж „русскою“. Династичні звязки і роялістичні погляди при сїм також грали не малу ролю. Так напр. для Миколи I-го були вони головним здержуючим чинником під сим оглядом.

Одначе саме за його часів помічаємо ми серед російських урядових і громадських сфер особливий інтерес до „Прикарпатської Руси“ і перші практичні кроки до будучого її прилучення. Навязують ся зносини з нашими австрійськими земляками й пропагують ся серед них ідеї російської державної теорії — знамениті три „кити“: „православіє, самодержавіє й народность“, на котрих і досі опираєть ся російська політика, — сїють ся перші зерна московільства на австрійській Україні.

Згодом, в міру розвитку української свідомости в Галичині й Буковині сей інтерес, зі страху власне перед укр. рухом зростає що раз більше й виявляєть ся в систематичній пляновій роботі російських агентів. Ціль сеї роботи була одна — приготувати ґрунт для будучого відорвання, зєднати населення для Росії й російської державної ідеї. А що російська державна ідея не узнає національної окремішности Українців і вимагає безоглядного й рішучого їх винародовлення, обрусенія, то відповідно до сього завданням російської політики на австрійській Україні було ширення і підтримка серед тамошньої української людности не лиш політичної зради на користь Росії, як серед інших славян Австрії, а й зради національної, — відречення від власної національности, від українства.

Використовуючи політичну й економічну перевагу сильніших сусідів — Поляків і Жидів в Галичині, Румунів і Жидів на Буковині й Мадярів і Жидів на Угорській Україні — над менше політично й

економічно сильним українським населенням, російські агенти старалися погнати наших земляків у обійми Росії, манячи їх російським „раєм“, де ніби „руський народ“ живе в добрі і щасті під „добрим білим царем“.

З сею цілю піддержував російський уряд московфільські партії й організації серед нашого народу в Австрії, на російські гроші видавалися книжки й часописи в істинно-руській душі, удержувалися бурси (общезитія) для учеників різних шкіл і т. д. Відкрито дбали про се в Росії так звані „Славянское Благотворительное Общество“, а пізніше ще й „Галицко-руське Общество“, а потаємно російські консули у Львові і Чернівцях та амбасада (посольство) у Відні.

А в тім уряд російський не дуже-то й ховався з своїми намірами й російські царі любили час від часу заявляти ріжним непроханим і підставним „представникам“ нашого народу в Австрії, що вони „не забувають про „руський“ народ за кордоном“. Коли у 80-х роках один час було напруження між Росією й Німеччиною та Австрією, то ці російські пляни ще більше вийшли на яву.

Особливо сильно взялися російські політики до сих плянів останніми часами, після війни з Японією. Потерпівши поразку на Далекому Сході, Росія з тим більшою форсою звернула на ближній Схід, бажаючи тут надолужити те, що втратила на тамтін. І ось знову пішли інтриги на Балкані, знову відсвіжилися мрії про опанування Дарданелів, а одночасно з небувалою силою розвинуто підпольну роботу в Галичині, Буковині й Угорщині.

Росія вважала, що прийшов для неї час рішучого ділання. Український рух зріс на австрійській Україні незвичайно і грозив змести цілком московфільство, котре що раз то більше тратило всякий ґрунт під ногами, не зважаючи на всяку поміч з боку Росії й ворогів нашого національного відродження на місці. Відколи українство стало твердо на ноги, зробилося впливовою силою в краю і державі, здобуло значні політичні права, розвинуло широку просвітну й економічну організацію, наш нарід виділився майже зовсім від московфільської зарази. Він пізнав, що Росія хоче лише його піддурити, манить ріжними обіцянками, аби позискати його довіри і поміч для своїх плянів, а в дійсності думає зготовити йому ту саму долю, яку мають наші люди на російській Україні. Він пізнав, що його доля в його власних руках — що шляхом самодіяльності, самоорганізації добеться він у Австрії кращої долі і більших прав, ніж під царським кнутом у Росії.

Сей живий і бадьорий, повний віри у власні сили й перенятий ідеями національної самостійності рух не міг не непокоїти Росії. Він бо не тільки відбирав

й ґрунт під ногами в Австрії, але й був небезпечним для об'єднательних московських плянів в середині її власної держави. Як бо ні старалося царське правительство забезпечити себе проти впливу галицьких Українців на широку російську Україну, се було неможливо. Не зважаючи на заборони, проходила туди рідна українська книжка, друкована в Австрії, взаємно відвідували себе діячі українські і т. д. Для російських Українців Галичина була захистом і огнищем рідної культури. В тяжких часах, коли в Росії була заборонена всяка українська робота, заборонене було наше письменство, школа, мистецтво, — російські Українці йшли в рідну Галичину і там, „за межами досягнення“, під захистом австрійської конституції працювали для справи відродження Соборної України, допомагаючи галицьким землякам, а разом з тим і учасив від них.

Туди несли вони свої думки й працю вже по знаменитім циркулярі Валуєва 1863 р., а ще більше по огиднім царським указі 1876 р., котрим цілком замкнено рота рос. Українцям. Рос. Українці запомагають галицьких, причиняють до засновання ріжних культурних іституцій, пишуть по галицько-буковинських укр. часописях, друкують книжки і т. д. Емігранти знаходять собі тут притулок і від часів Свенціцького, а потім Драгоманова аж до наших днів беруть живу участь в політичній і національній роботі австрійських Українців.*

Галичина все була світлим прикладом для російських Українців, у найгірші часи піддержуючи в них віру в сили й природність українського національного руху, в можливість і здійсненість українських національних домагань. Розвиток українського національного руху там завдавав брехню огидній російській засаді (прінципу), що „не было, нѣтъ и быть не может“ ніякого особного українського народу, мови, культури, то-що.

І чим більше розвивався сей рух, тим значніший вплив мав він на російських Українців, котрі й на Україні російській хотіли мати все те, що австрійські їх земляки мають у себе: власну школу, власні організації економічні, просвітні, наукові, власних заступників в управі краю і держави і т. д., словом усе те, що робить нарід дійсно самостійною нацією, яка хоче бути вільною й незалежною.

І от російський уряд по здавленню революції 1905—6 рр. почав гарячково готувати ся до війни

* Навіть для справи загального визволення Росії з-під царизму, для російської революції поклала австрійська Україна великі заслуги. Вона була першим етапом, першою станцією, через котру приходили революціонери з Росії й до Росії. Тут вони ховалися, відпочивали, заробляли на життя, вчилися й звідси провадили революційну роботу. Про українських революціонерів немає вже що й згадувати. Тут у Львові і Чернівцях мали свій осідок спершу Р. У. П., а за наших часів У. С. Д. Р. П. і У. П. С. Р.

з Австрією, щоб загарбати Галичину й Буковину. Галичина й Буковина були заводнені російськими шпіонами, котрим помагали москвофіли, піддержувані противниками українського національного розвитку. Тим часом російське міністерство війни поспішно робило всякі приготування до війни. На Балкані російські агенти також не дрімали, підготовляючи замах на австрійського наслідника престолу.

Що далі сталося, знаємо. Вибухла війна. Царь вступився за ніби-то утиснену Сербію, а кинувся „визволяти“ австрійську Україну. Царські армії перейшли за Карпати, а хмари царських чиновників, жандармів і охоранників слідом за тим почали „воссоединять“ країну, „вводять русское управление“, почали заводити православ'є, церковно-приходські школи, „курсы русского языка“ й інші блага російського режиму та нищити живосилом український рух. Зараз усі українські школи й товариства та інституції замкнено, українська мова заборонена, українські книжки і бібліотеки по містах і селах, навіть у приватних людей наказано нищити. Цілий ряд українських діячів — інтелігентів і селян — заарештовано й вислано в Сибір і в „не столь отдалённые“ губернії. Про труси, допити й усякі інші переслідування нема що й згадувати! В цілій повні виявив російський уряд, що хоче він зробити з нещасної Галичини.

В своїй діяльності в Галичині йшов царизм старою утертою стежкою. З одного боку нищив українську інтелігенцію, з другого — силкував ся внести розлад між нею й простим народом, здеморалізувати його, купивши дешевою ціною демагогії. Суворо караючи в себе дома за аграрні розрухи й забастовки, здираючи безмилосердно податки й безмежно поневіряючи широкі маси трудящого населення, — в Галичині мав російський уряд простих людей надією на поділ землі, дешеві податки, казав рабувати двори й крамниці, ділив між народом чуже зрабоване добро...

Відкрито хвалили ся царські посіпаки в Галичині, що на Українців має Росія спосіб: на одних — Сибір, на других — гроші, на третіх — нагайку! А чорносотенні газети російські на всі заставки гвалтували, що треба знищити в Галичині „гніздо мазепинської зарази“...

Так само колись нищила Москва наші порядки на Гетьманщині, граючи на два боки: старшину манячи чинами й мастками, нарід бурячи проти старшини, як угнітательки, а рівночасно відбираючи права й тим і другим, касуючи українську автономію...

На щастє, наші люде в Галичині й на Буковині були вже досить свідомі й освічені й по-за окремими

випадками не піддали ся провокаторській політиці царських розбішак.

Десять місяців панували таким робом Москалі на галицькій Україні і вже привичайли ся дивити ся на неї як на „на віки прилучену“ область. Царь у власній особі приїхав до Львова і Перемишля, щоб торжественно засвідчити се прилученнє „искони-русского достоянія“. Але був се празник без господаря. Почала ся нова офензива сполучених австро-угорських та німецьких армій і російські полчища так же швидко почали опорожняти „визволений край“, як швидко його заняли. Сполучені армії центральних держав хутко визволили стару українську землю від північного гнобителя. Страшний привид московського ярма щез. Як тає віск від вогню, так розточили ся вороги нашого національного розвитку. Російське „море“ відступило, лишивши по собі намул бруду й руїни. Український нарід може радіти! Огнище нашого національного руху зостало ся й далі при нас й яснїтиме ще краще, позбувшись ґрунтовно москвофільської зарази.

Визволеннє Галичини й Буковини від Москалів се прообраз недалекого визволення цілого українського народу. Має воно для нас величезне значіннє не лиш тому, що зберігає для нас наш національний Пемонт, а ще більше тому, що бє Росію в найболучійше місце, завдає тяжкий удар у саме серце московського обєдинительства, обертаючи в нівець улюблену його мрію про „собираніє земель русских“.

І хоч такому великому народови, як наш, навіть в найгіршій випадку, навіть при здійсненні сеї мрії московських націоналістів, не було б чого бояти ся за остаточний вислід своїх вікових змагань, бо великий нарід мусить кінець-кінців, перебувши й ще тяжші, ніж досї, проби й терпіння, допняти свого, то все-ж невдача згаданої мрії великий зиск для нас, велика моральна поміч в ділі нашого визволення з московських кайдан, з пут московського обєдинительства. Для нас, для нашого національного визволення була се річ не останньої ваги, що десь там був по-за Росією шмат нашої землі. Се робило й робить нашу справу не домашньою, внутрішньою справою Росії, а справою міжнародньою. Се раз. А друге, — се тим легше помагало нашим землякам в Росії визволяти ся національно, виривати ся з давячої дух наш, ідею нашої самостійности, мертвої петлі все-російського єдинства, улегшувало їх боротьбу з асиміляцією.

Тепер ся сітка на наші душі подерла ся, понївечила ся під могутніми ударами союзних військ, — а що ще важнїйше, ще далекосяглїйше — і під нашими ударами, під ударами Українських Січових Стрільців!

Удар сей дійсно болючий для царизма, просто убійчий для нього. Бо міг він усе стратити — й Польщу й Прибалтійський край, — а взявши Галичину лишити ся здоровим, вийти побідним з страшної війни, вернути з авреолею довершителя „заповіданого предками великого діла об'єднання“. Вернути, щоб ще більше й страшнійше гнобити все і вся, душити сотні підбитих народів, а нашу Україну найгірше! Позбавити його сеї авреолі се діло величезної ваги, се заслуга перед культурою, перед цивілізованим світом, перед людськістю...

Визволення Галичини й Буковини від царизму се смертельна поразка для нього. Вже само воно розкриває перед нами блискучі вигляди на будуче. Поразка бо царської армії тут несе визволення й російській Україні. Коли б навіть центральним державам і не вдало ся здійснити наших відвічних мрій про визволення цілої України з московського ярма з огляду на поміч кривавому царизмови, — що за іронія долі! — республіканської Франції й конституційних Англії й Італії, то все-ж

поражка його неминуча й невідклична, бо йому нема вже потрібного йому оправдання перед країною, перед його власним московським народом, котрий він мав і дурив своєю великою місією. Він вертає з порожніми руками, вертає пристиджений і упокорений! Се не може минути йому дурно. Він мусить стати до одвіту. Мусить піти на уступки, або й геть! Така поразка мусить викликати і вже викликає революційний рух по цілій Росії. „Тюрма народів“ мусить розпасти ся, а на її руїнах зацвіте нове, вільне життя!

Український нарід і його громадянство не дурно страждає, не дурно терпить усякі пригоди під час сеї страшної війни на цілм просторі нашої землі. Мусимо перетерпіти до кінця й вірно й твердо стояти на становищі своїх національних інтересів. В огневій пробі сеї війни куєть ся наша краща народня будучність. Скрізь невдовзі змінять ся на нашу користь обставини, котрі кінець-кінців приведуть нас у тиху пристань нашого національного ідеалу.

3 приводу увільнення Львова.

„Львів, столиця краю, старинний город нашого князя Льва, відбитий!“ — Осея радісна звістка, мов весняна блискавиця, розлетить ся по всім усюдам широкої української землі і буде нас новою надією радувати, свіжими силами кріпити.

Бо нема мабуть нікого поміж нами, щоб живо не відчув того великого й радісного моменту. Се ж бо привернено нам нашу метрополію, вдарило наново приспане серце нашого культурного й економічного життя, відчинили ся замкнені ворота на шляху нашого народнього поступу і розвитку. На горі Льва вибила велика година, година розрахунку з нашим відвічним ворогом за всі наші кривди, за все наше горе, за всі ті ріки сліз і крови, що розлились по Україні від нападу Андрія Боголюбського починаючи, а кінчаючи божевільно-злочинним наїздом Миколи II.

Божевільно-злочинним? Так! Спробую пояснити сей вислів. Кождий більшої ваги вчинок як одиниці, так і громади, аж на такий великій громадї, якою є держава, кінчаючи, мусить мати свою льогічну підставу і своє моральне виправдання. Коли нема першого, тоді він божевільний, коли бракує другого — злочинний.

Яку ж підставу мав російський наїзд на Галичину? Стратегічну? Та ж воєнні плани скорійше наказували впу-

стити союзу німецько-австрійську армію на широкі простори царської імперії, на землі слабо розвинуті, бездорожні, болотисті, марно загосподаровані. Передирати ся крізь Карпати на Пешт, Відень і Прагу, се не ідея вожда, а манія шовініста. Так! Національний шовінізм, сей загорілий, сліпий вожд провадив ті мільйони ріжнонародного війська, що трупами своїми покрили стрімкі склони Карпат. Мов Перси, батогами гнані, йшли вони й розбивали собі черепи об скелі Чорногори. Хотіли по приказу Бобрінського заткнути царський прапор на Говерлі, а замість того розвинули над Москвою, Київом і Полтавою червону корогву бунту. Настане суд! Великий суд, бо великі злочини безкарно не минають.

А наїзд на Галичину був злочином перворядної міри. „Ідемо ратувати братів“ — говорили злочинці — і братам тим готовили ся завдати найтяжший, останній удар.

Позамикали і поруйновали наші школи, читальні, просвітні й економічні товариства. „Несемо вам істинно-руську культуру“ — кричали провідники московського наїзду, і палили наші книгарні й бібліотеки, а наші музеї, мов звичайні злодії-розбишаки пакували до скринь і вивозили з краю, щоб навіть сліду не остало з нашої давньої, високої культури,

„Вашу віру будемо захищати!“ — горлали фарисеї, і катували наших священників, знущались над єпископами і з димом пускали храми. Навіть перед головою нашої церкви, перед чоловіком такої величч, як Шептицький, не склонили своїх витертих, диких лобів. Вивезли його за те, що не хотів бути зрадником віри, держави й рідного народу, що взивав стадо, щоб не йшло на грішні манівці. Мов кертці рили ся під землею, шукаючи його скарбів, документів з нашої давнини, єпископських вінців і гетьманських грамот, в котрих, мов огонь у брилянтах, зберігало ся сяєво нашої минувшини для очей завтрішньої днини. Світло, що світить в темряві. Казковий змії хотів пожерти зорі, хотів випити ріку, котра бе з безсмертного джерела нашої народньої свідомости, того глибокого переконання, що ми окремиї, самостійний народ і що між їх а нашою душею, між їхніми а нашими мріями й стремліннями, між їхнім а нашим світоглядом лежить бездонна прірва.

Божевільний наїзд Москалів на галицьку Україну поглибить і поширить тую безодню до безконечности, аж до переконання, що або ми, або вони. З державою, котра воює брехнею, деморалізацією, котра не творить, лиш руйнує, котра чатує на нас, як тигр на сарну, як чорт на душу, ми Українці, як народ, в її границях і по-за ними мусимо вести боротьбу на смерть і на життя, аж до рішучої побіди, до самого кінця. Або ми, або вони — иньшого виходу нема.

Щож можуть сказати ті, що провадили на нас безчисленні орди полу-Азії, на своє виправдання перед судом історії?!

Йшли відбирати землю? Але ж галицькі землі ніколи до царського кнута не приналежали. Се батьківщина Ростиславичів, діло Романа, Данила, Льва і того доброго осліпленого князя, Василька з Тербовлі. Де і коли вязали ся вони з вами, потомки Тамерлянової ідеї, Азіати, до котрих Буда, Конфуцій і Брама не хотіли вийти, колодо, що відірвала ся від азійського берега, а до європейського не доплила?

Ваш Боголюбський гірш Батия зруйнував матір городів українських, Київ, а вони тій матері хотіли прийти на поміч, узброївши ся в придбання середньої Європи. Роман був оженений з Гертрудою, донькою Фридриха австрійського, Лев з донькою Белі, інші своїли ся з пануючими польськими й литовськими, почуваючи себе близькими до Європи, а далекими до вас, полу-азіатів. Данило Галицький вінчав ся королівським вінцем, котрий по тодішньому європейському звичаєви дістав з рук папи, і ви традицію того вінця разом з мітрою єпископською перемиського владики украли, а владику, що її носив, до смерті довели, бо у вас є злість Азії до Європи, сіїпа, безпідставна злість.

До галицьких князів утікла з румовищ київського князівства наша традиція державна, переконання, що ми окремиї від вас і далекий до вас народ. Звідсі виходили на поміч мужі в історії нашої знамениті, кілька разів там, за кордоном, піднімала ся наша народня мова, коли ви на неї на українських широких землях під кормигою царя наложили соромні, тяжкі пута одинокого у світі язикового закону. Тут відживало наше шкільне, наукове, наше громадянське діло, поруйноване й заказане вами. Тут, у Галичині була збудована кузня, в котрій кував ся меч нашого народнього визволення, тут зберігала ся труба нашого воскресення. Не братів визволяти, бо ви нам кати, а не брати, — не землю відбивати, бо вона ніколи вашою, ані дійсно, ані ідейно не

була, лиш тую кузню нашого визволення руйнувати, тую трубу народнього воскресення рабувати постановили ви. Постановили, та не здійснили, бо є якась правда на світі, бо закон життя сильніший по-над все, бо ми хочемо жити, як окремиї, незалежний від вас, український народ. І то не тільки тут, на землях Романа і Данила, але й там, на зрабованих вами просторах Володимира, Ярослава, Мономаха, Хмельницького й Мазепи, того зненавидженого вами Мазепи, від котрого даєте нам, ніби соромне, а на ділі почесне ім'я. І будемо жити! Ті тисячі українського трупа, котрими ви покрили галицьку землю, се остання жертва темному мого хови царату. Ті, що при життю остануть і з Галичини за кордон повернуть, мільонам нашого народу очі розтворять. „Схаменіть ся!“ — скажуть словами Тараса. „Вже досить сліз, вже досить жертви, пора хапати ся за діло. Все, що ви нам, панове Москалі, про галицьких Українців казали — брехня. Вони не хочуть царя, не хочуть тьми, вони бажать волі для цілої широкої України, — здобуваймо її!“

Забираючи наші книжки, пам'ятки нашої минувшини, вивозячи наших достойних провідників, ви не вбили української ідеї, лиш поширили її від Збруча до Амуру, до останньої вязниці, в котрій караєть ся українська душа за нашу народню справу.

Не сонцем ішли ви на наші народні ниви, а тучею, не россою кропили наші левади, а заливали їх болотом брехні й облуди, і рука справедливости відштовхнула вас, — дай Боже, щоб навсе і як найдалше гень, по-за границі нашої великої української землі!

А може скажете, що кликала вас до нашої землі нужда нашого селянина, що хотіли ви гоїти наші суспільні рани? Лікарю, вилічи перш себе самого. Знаємо ваше добро. Знаємо, як стогне ваш мужик, як цілі губернії на голодовий тиф гинуть, як за хабар можна у вас правду купити; знаємо, як мов страшний опир висисаєть добро з плодючих нив України, щоб удержати болота надволжанські. Знаємо з творів ваших великих письменників, людей чужих країв, запряжених силою припадку до вашої тачки, котрі весь вік карали ся, відчуваючи гніт московської шлії, те ваше велике добро. Турґенев, Гоголь, Толстой, Короленко, Чехів — се великі трагедії душ, що творили у вас свої архитвори, бо так їм судило ся, але чули, що вони не „от міра того“, що вони Європейці серед Азіатів, що їх держава не під вашим кнутом, а в границях будучности.

Знаємо і чуємо донині, як скриплять шибениці під трупами тих, що пробували вашого хлопа-раба, вашого робітника-невільника видобути на волю. І з таким добром ішли ви до нас, до людей, що бачили сонце волі, що почали строїти свій народний дім на основах конституційних! „Фарисеї, людоді, Господом прокляті!“

Ні, не було і нема ніякої льогічної підстави, ніякого морального виправдання за ваш розбишацький, божевільно-злочинний наїзд на нашу землю, за ті пожежі, руїни, за кров і сльози, що морем розлились із вашої причини.

І за той злочин, за той тяжкий, історичний гріх ви мусите прийняти велику кару.

І вона прийде, вона іде, може, вже стоїть перед царським порогом!

А нам належить ся з рук справедливости не терновий вінець мучеників, лиш нагорода борців, зелена лаврова вітка життя, життя гарного, нового, на волі!

Бодан Ленкий.

Під теперішню хвилю.*

Вже десять місяців минуло, як вибухла війна. Десять місяців через наш рідний край перевалюють ся варварські орди царату. Згарища і руїни покрили нашу країну. Пливуть ріки слюз і крови; ні,

*„Не ріки — море розлилось,
Огненне море!“*

Та не тільки звичайна навала воєнна переходить через наш рідний край. Не тільки звичайні язви війни навістили нашу вольну дотепер Україну. Варварські орди царату хотять добити Україну, хотять „доконати вдову-сиротину“, — хотять закріпостити останній вольний український край, викоринити бажають українську мову, знищити, знівечити скрізь на нашій рідній землі, так як її закріпостили на російській Україні. Чорносотенна пропаганда розлилась каламутними хвилями по цілій нашій краю. Гершт пайки чорносотенців, єпископ Євлогій насаджує православє в нашій краю — кнутом і рублями; кат московської охрани, Греґус, що вславив ся тортурованнем революціонерів в тюрмах Риги за часів останньої революції в царській імперії, приїжджає заводити „істинно-руські“ порядки в нашій Галичині. Він має „визволити“, „відродити“ наш край, що досі — на превеликий жаль Росії — був частиною „зогнилого Заходу“.

Усіх визначних українських патріотів ві Львові і на цілій австрійській Україні вкидають в тюрми, висилають в „не столь атдальонніє губернії“, висилають на Сибір. Також і польські соціалісти вже сидять в російських тюрмах у Львові; польських демократів також висилають на далекий Схід. Ві Львові царат, союзник „західно-європейської демократії“, що йде „визвольною війною“ проти „німецького мілітаризму“ в обороні „культури і цивілізації“ вже дав величавий доказ своєї високо-культурної місії — ві Львові вже відбули ся погроми Жидів. Мужикам проводирі царських військ дозволяють, а навіть приказують грабити панські двори і жидівські склени та коршми. Хто з мужиків не хоче йти за приказом царських демагогів, той гине смертю як приятель Жидів, як заушник австрійського війська.

Варварство, всі „благодати“ царського режиму, — з його погромами, охранныками, тюрмами і Сибором, — нечуваний в цивілізованім світі національний гніт, нечуваний в двадцятім столітті замах на життя та існування великого тридцяти-мільонового народу, на нашу Україну, — ось що приносять війська московського царя, союзника „західно-європейської демократії!“

Здасть ся, нема ніякого думаючого чоловіка, чоловіка з серцем і людською душею, нема ніякого Українця, ніякого соціаліста, ніякого революціонера, який міг би хоч на хвилинку призадуматись над тим, яке його становище, яке його завдання, який його святий обовязок в теперішню пору!...

Здасть ся, нема такого Українця, такого демократа чи соціаліста, що не радів би з цілої душі, бачучи, як навала московських орд спиноється на залізних охоронних валах австрійських і німецьких військ, як хвилі московської повени вертають назад на схід, у своє каламутне, „всеросійське“ море, як наші українські Січові Стрільці переходять через Карпати, з мадярських територій на нашу рідну українську

землю, як вони йдуть слідами за розбитим нашим відвічним ворогом, дедалі щораз то більше на схід, як визволюється поволі та без упину наша австрійська Україна, як проміння волі падають що раз то яснійше навіть за кордон, на російську Україну!

Та от бувають незвичайні події.

Недаром живе народ в довголітнім ярмі; безкарно народ не живе у столітнім кріпацтві.

В серцях, в душах навіть — на перший погляд здавало би ся — найбільше сміливих, рішучих, поступових, революційних синів того народу лишається ся незатерте клеймо рабської ідеології; — лишається ся слід незатертий проклятих століть кріпацтва і неволі.

„Діло впоков поправлять мудрено!“

І ось недавно стрінув мене мій один молодий знайомий. Він уважає себе соціалістом, уважає себе правовірним приклонником новочасного революційного соціалізму.

Зі здивованнем став він мене питати, як таки я можу величати і хвалити італійських соціалістів, що з такою героїською відвагою виступали і виступають проти війни, яку розпочало італійське правління, а з другого боку вихвалюю українських Січових Стрільців, які йдуть війною проти Росії, — та бажаю з цілого серця побіди австрійській і німецькій армії над військами царської імперії.

Здивованне сього мого молодого приятеля не є виїмковим фактом. Не можуть його зрозуміти так само деякі українські націоналісти, як і деякі укр. соціалісти, котрі — мимоходом кажучи — більше заслугоують на назву пайдократів, чим соціал-демократів.

Передовсім одна перворядної ваги замітка. Ніхто з нас не бажав війни; ніхто з нас не викликав теперішньої війни. В звіснім маніфесті Головної Української Ради з 3. серпня 1914 ми сказали виразно:

„Ми не є прихильниками війни, ми разом з цілим культурним світом уважаємо мир найціннішим добром людськості. Але бувають в історії держав і народів хвилі, коли війна являється ся неминучо. І коли не можемо війни відвернути, то мусимо старати ся, щоб ті жертви, яких від нас вимагає, не пішли марне, щоби кров батьків принесла добро дітям.“

І питання, яке поставила перед нами невмолима судьба, — питання, на яке ми мусимо дати ясну, щирю, недвозначну відповідь, звучить: „Чи має російська імперія зі своїми Євлоїями, охранныками, Греґусами і нашими щиро-галицькими ренегатами забрати нашу вільну Україну, нашу австрійську Україну? — чи має варварство царської імперії пересунути свої межі далеко на захід аж під само серце Європи? — чи ми маємо всіми силами відперти навалу московського варварства на схід, визволити російську Україну з-під царського ярма, пересунути межі демократії і свободи як найдалше на схід, а тим самим наблизити день тріумфу соціалізму?“

На питання се ми можемо мати тільки одну відповідь:

„Проти царату в ім'я волі поневодених царатом народів! За волю і самостійність України! За демократію і соціалізм!“

Зовсім инакше питання стало перед італійськими соціалістами. Італії не грозила ніяка небезпека; їй не грозила втрата своєї волі та самостійности.

* Стаття писана ще перед здобуттем Львова.

Противно. Італія могла, не проливаючи ані краплини крові, відзискати ті італійські області, що остають ще під австрійським панованнем. Італія могла і на дальше бути невідчуженою та в відповідній хвилині виступити з великою, високо-культурною, високо-гуманною місією — мирової акції. Італії, одній з великих європейських держав, припала би честь — дати почин до погашення всесвітнього пожару!...

Тим часом італійський уряд з цілою ватагою шовіністичних кругів, з цілою ватагою куплених англійським золотом авантюристів, кинув свій народ у кривавий вир всесвітньої війни. Що більше, італійський уряд простягає руку на чужі землі, на чужі народи. Він хоче загарбати ціле побережжя Адрієйського моря, ген аж до Чорногори, а далі й Албанію. Італія хоче загарбати цілу Істрію, де Італійців не повна третина, а решта Славяне, та Далмацію, де є 97% Славян!...

Чи ж могли італійські соціалісти хоч на хвилину призадуматись над тим, яку мають дати відповідь на поставлене їм історією питання?!

„Проти війни! Проти заборчої, імперіалістичної політики італійського уряду!“

Коли хто хоче робити аналогію між Україною і Італією, — то ситуація наша нагадує в деїм ситуацію Італії перед 1860 роком, перед війною австрійсько-французькою 1859 року.

Війну розпочав Наполеон III. в порозумінню з талано-витим італійським мужем державним Кавуром. Війну розпочав він в своїм егоїстичнім, династичнім інтересі. Він хотів, як побідний „визволитель Італії“, піднести в очах Французів блиск і значіння Наполеонської династії.

Наполеон III. зрадив навіть Італію. Та не вважаючи на те, великий італійський революціонер Гарібальді, не вагаючись ані хвилини, розпочав революційну акцію, стаючи по стороні Наполеона III. та савойської династії. А здобувши Сицилію і південну Італію з Неаполем, він віддав їх королеві Вікторії Емануїлові II.

Так поступив італійський революціонер і соціаліст, бо не забуваймо, що Гарібальді був прихильником соціалізму. Він жеж прилюдно заявив свої симпатії для паризької Комуні.

Ситуація Італії була в 1860 році зовсім инакша, чим в 1915 році. І тому італійські революціонери инакшу тепер, чим тоді, відповідь дають на поставлені їм історією питання.

Критерієм, що рішає в такому випадку про становище соціалістів, є домагання волі і самостійности для кожного народу.

Отсе — більше-менше — сказав я мійому молодому критику. — Ось яку я мав розмову з моїм молодим товаришем.

Коли ж він все ще бачив в моїх выводах „відступство“ від принципів соціалізму, — я вказав йому на те, що в справі становища соціалістів супроти війни писав в остатніх днях найвизначнійший з живучих теоретиків новочасного соціалізму, К. Кавтський.

І тоді доперва мій молодий приятель перестав зі мною перечитись і став пильно вдумуватись в те, що сказав Кавтський.

А Кавтський пише про „право народів на самостійність“ в „Neue Zeit“ з 21. мая 1915 ось що:

„Я його ніколи не заперечував; противно, я завсїгди був тої думки, що в добі новочасної демократії національна держава є найдоскональшою формою держави“.

„Поки буржуазія в своїй програмі стояла за демократію, а тим самим за самостійність націй, поки отся самостійність була сама собою зрозуміла для кожного новочасного чоловіка, — поти ми могли нераз бути приневолені критикувати національні змагання, критикувати о стільки, о скільки в сих змаганнях були ілюзії буржуазних партій, зовсім ті самі ілюзії, які вязали ся з їх змаганнями демократичними, та о скільки ми вказували на класові суперечности серед самої нації“.

„Тепер велика частина буржуазії спроневерилась своїм демократичним принципам. Тим самим вона перестала цїнити самостійність нації, як на се вказують наглядно цілі, які з ріжних боків ставлять ся в теперішній війні“.

„Та як раз тому, що „хід подій“ грозить нам новим зворотом, як раз тому ми мусимо йти проти нього, а не сміємо давати собі ходом подій диктувати нашу програму. Так само, як соціальна демократія є де далі й що раз то більше одинокою дійсною демократією, так само вона буде що раз то більше одинока боронити і обстоювати всесторонно і без застережень самостійність народів; не тому, щоб замість боротьби клас вести боротьбу національну, але як раз противно, тому, щоб усунути з дороги сю перешкоду класової боротьби на скільки се можливе серед суспільности основаної на класових противенствах“.

„Всі програми про всесвітній мир, які дотепер ставив Інтернаціонал, — програми конгресів в Копенгазі, в Лондоні, у Відні, — всі вони домагають ся признання самостійности народів; — і зовсім слушно. Домагання се мусить бути нашим дороговказом в теперішній всесвітній війні“.

Микола Ганкевич.

Українські стрільці під Галичем.

(Лист з поля).

Було се 28 червня в неділю.

До схід сонця встали ми в похід. Ihr sollt dort die ersten sein, — сказав нам капітан з бригади Strümpfel. Хто не скитав ся з нами десять місяців по горах, далеко від всього, що рідне, — той не знає, в яким почуванні ідець ся вперед, що раз дальше, в саме серце рідної країни.

А ми йшли на Галич.

Сходяче сонце витало нас, синів землі тої, окупленої кровю, невідродних внуків Дажбога.

Яеним промінням стелило шлях наш по тих лугах і низинах россою вкритих, по тих лісах зелених, а ми йшли на зустріч сонцю золотому.

В Галичі були ми перед полуднем. По важких сотках літ стали тут на руїнах давньої слави горді і незломні ряди наші.

Короткий відпочинок під мурами замку.

Тихо було між нами. А в тій тиші чули ми, як щось незломне, мов залізо і граніт, пронизує ряди наші, як лучить

В окопі.

нас з тим давним, що тут дрімає, як концентрується велика, елементарно міцна сила, що вже перейшла Рубікон, сказала в нас своє перше слово і вже ломить, вже прориває собі дорогу. Ми чули, що ми мов щілина, через яку прорвалася перша струя тої енергії, яка за віки назбиралась і незадовго прорветься тою щілиною мов розбурхане море, і ніхто не покладе їй ні забори, ні стриму.

Було се коло десятої рано. Із замку сягав зір на кілька миль довкола. Горіли мости на Дністрі і Лукві. Послідні відділи ворожі вкопувалися за Дністром і зникали в лозах над берегом.

Було нас чотири сотні під командою курінного Дідушка. Перша вийшла в Галич сотня Левицького, а за нею інші. Сотник Вітовський обняв команду над містом в ратуші. Незадовго злетіла стрімголов з ратуша російська короґва і на її місце замаяли гордо синьо-жовта й австрійська.

Між нами і Москалями розпочались малі перепалки, що другого дня розвинулись в велику і криваву триденну битву. За нами по-над Луквою і коло св. Станислава надіхала кавалерія. В кілька годин пізніше ціла бригада. Дрібні перепалки змінились в інтензивну стрілянину. Перед вечером заграли наші батареї.

Сей бік Дністра був наш, а другий треба було здобути, бо був обсаджений Москалями. Того дня підготовано артилерійним огнем і упряновано переправу через Дністер, а нас стягнуто з позицій і замінено іншим військом, бо ми мали ранком другого дня повнити свою найважнішу службу, як передові стежі (патрулі).

Над вечір бій притих. Вечірнє сонце озарило пів неба дуною багрового світла. Западав сумерк. По світу йшла темна ніч і своїми цілющими руками клала спокій на втомлену і скривавлену землю. Все стихло. На зоряне небо сховався срібний місяць. Свято-йванські хрущики снувались мов сонна мрія в яру, де ми ночували. За вечірною россою стелив ся м'який, шовковий голос перепелів.

На другий день була річниця памятного ювілейного здвигу у Львові і акту в Сараєві. Зі сходом сонця стояли ми готові. Сотні розділено на відділи по 14—15 люда. За ніч направлено сям-так залізний міст, що Москалі висадили були в самій середині у воздух. Частина війська перейшла

ще вночі і досвіта, одна наша сотня перейшла також ціла. Терен за мостом обсаджено. Тим часом Москалі спрямували на міст кілька гармат, між ними і дві найтяжшого калібру.

На той час ми наспіли. Переправляв ся послідній відділ одного батальйона. Жовнір за жовніром бігцем, що є сили, в відступах що кількадесять кроків.

А Москалі били. Гранат за гранатом, шрапнель за шрапнелем. Шум, свист, клекіт і вібровання у воздуху від шаленого розгону гарматних куль, а що вдарить гранат, то в воздух вилітають клуби диму, відломки дерева, заліза, каміння, земля; то знов уцілить гранат в Дністер, і в гору стріляє на кількадесять метрів стовп води, раз по раз, гранат коло граната, за міст, перед міст, під міст. В горі тріскають шрапнелі, січуть оловом, гільзи виють, фуркотять. Від граната зайнялись полишені московські понтони.

Ми стоїмо кількадесять кроків від моста і церкви. Ще кількох не перебігло. Завагалися. Vorwärts, Vorwärts! Біжать, один упав, черга на нас. Вперед, вперед! Руш! Не чуєш, не бачиш, не тямаш нічого. Гострий запах екразиту, живиці в шрапнелях, диму смоляного одурює, знечулює. Біжиш, в грудях від задихання пече огнем, добуваєш послідніх сил, скорше, скорше! На кінці мосту вибита гранатом діра, з боку труп з рострісаною головою. Ще кілька кроків! Вкінці! За нами!

Збираємося! Числимо: всі! Один легко ранений. Дурниця! Он товариш з нашого відділу. Що там? Переправляються вище човнами. Ага, гаразд! Не спиняють нас, не спиняють! Дальше! Доганяймо лінію! Залізничний тор обсаджений, поперечні насипи обсажені. Другий берег Дністра наш і вже обсаджений. Галич цілий добутий.

Тепер Гнила Липа. Та се вже до Галича не належить. На мості на Гнилій Липі справили нам Москалі правдиве пекло, але в два дні була ціла лінія проломана і взята.

Дня 5 липня 1915.

Г. Б.

Український Січовий Стрілець-жінка

Павла Михайловича

Вістун.

3 поезій Б. Лепкого.

На чужині.

I.

Небо синє, велике, високе,
Наче вічність бездонне, глибоке,
Весняними вповите хмарками,
І повітре перлисте, пахуче,
І село між ярами дрімуче —
Я все з вами, все з вами, все з вами!

І хоч доля, незáвидна доля,
З батьківського взяла мене поля
І пігнала далеко світами —
Хоч у місті доми і палати,
Хоч життє тут розкішне й багате —

Я все з вами, все з вами, все з вами!

II.

Часом буває на чужині

Мені приснять ся гори сині,

Ліси зелені, ниви срібні,

І люде щирі, непідхлібні,

Прихильні серцем і свої —

Приснять ся іноді мені.

Іду я полем. Мерехтить

Від сонця воздух. Аж горить

Мак поміж збіжем. Жито спіє,

Пшениця злегка половіє

І хилить колос до землі,

Неначе клонить ся мені.

Немов говорить: „Тіштесь, люде!

Ось незабаром живо́ буде, —

Гаряче живо́, час заплати.

Гостріть серпи! Пора почати!

Хто сів — той буде збирав...

А ти ж, небоже, де бував?“

III.

Тось нам далеко, рідний краю,

Тось нам далеко та не близько!

А як собі тебе згадаю,

На стіл чоло схиляю низько.

На стіл чоло схиляю в руки,

В думках, як в морі потопаю,

Якісь далекі ловлю звуки,

Від поля рідного, від гаю.

Якісь далекі ловлю тони,

Що йдуть, мов філя оливiana.

Жалі, зітхання і проклони

Ревуть, мов буря горем пiana.

Здасть ся — чую — стогнуть груди,

Тріщать, як струни, хлопські жили,

І з голоду попухлі люде

Валять ся тихо у могили.

А та земля, що їх плекала,

Зневолена, суха, голодна,

Як мати до дітей припала

І виє: „Діти, я не годна!“

Не годна більше сил добути,

Замкнулись виснажені груди.

Якісь таємні шепти чути:

„Га, що-то буде? Що-то буде?“

І, наче вітер-заверуха

Народ зірвав ся й безпритомний

Втікає... Кличуть — він не слуха,

Лиш гонить, ніби пес бездомний.

Як звір ранений утікає,

Боїть ся, щоб не завернули.

Гей! Лиш один то Пан-Біг знає,

Що тії люде перебули!

* * *

Тось нам далеко, рідний краю,

Тось нам далеко та не близько!

А як собі тебе згадаю,

На стіл чоло схиляю низько.

IV.

Наші стрільці в Карпатах.

На бік, дрібна журбо життя,

На бік, марні тривоги!

Крізь темний бір до ясних зір

Прорубую дороги.

Греми́ть топір, валить ся бір,

Тріщать гнилі колоди,

То там, то тут на шлях падуть

Останні перешкоди.

І стогне бір, як дикий звір,

Кінчить життє проклоном,

А там в горі грядучі дні

Дзвенять побіди дзвоном.

Який той спів будучих днів
Для мого уха милий!
Який при нім не долі грім
Марний, смішний, безсилий!

Ти, громе, бий, ти, буре, вий! —
Не знаю я тривоги.
Крізь горя бір у щастя двір
Прорубую дороги.

V.

Коли повернемо . . .

Злегка ступайте туди!

Гляньте! Червоні сліди . . .

Під московським панованнем.*

I.

Хочу тут розказати тим щасливим, що змогли втекти перед благодатями „освободителів“ про те, як-то нам жилося під царським кнутом. О, бо й ми були на позиції, стрічалися з ворогом око в око, тільки наше положення було далеко прикрийше від положення наших жовнів, що з оружем в руках йшли його стріляти. Ми були безсильні проти його безправств, ми мусіли мовчати на його зневаги або облудні приязні слова та вижидати з дня на день визволення з тяжкої неволі.

Та ми віднесли й деякі користи, хоч вони були получені з непропорційними коштами. Ми пізнали, як живеться нещасним мешканцям „велікой Русі“ — пізнали московський режим, як не було можна його пізнати з книжки, бо й найкраще перо не потрапить того всього віддати. Треба се перенести на своїй шкурі, бачити на власні очі.

Ми зрозуміли також, що значить слово „Свобода“, а наші галицькі злидні після сього видали ся нам раєм.

*

Ми жили в місті Самборі, що від самого початку війни мало славу найбезпечнішого місця перед ворогами. До Самбора їздили ся з цілої Галичини втікачі. Та недовго: та слава ставала чим більше проблематична. Доходили нас вістки, що ворог посувається чим раз ближше, от вже і Львів занятий, вже й стріли гарматні було чути. На наших очах відбував ся відворот австрійського війська. Три дні і три ночі переїздили військові табори. Власті успокоювали мешканців, що не грозить ніяка небезпека. Та багато мешканців покинуло свої хати і повиїздило.

Перед нами (себто перед моєю родиною) стояло нерішене питання: zostавати ся чи тікати? а як втікати, то куди?

* Один із наших галицьких земляків, котрому довело ся довгий час перебути під російським панованнем у Самборі й зазнати всіх „прелестей“ московського режиму, прислав нам для „Вісника“ свої спомини, списані в формі оповідань.

В сій числі подаємо перше, решту в слідуючій. При сій нагоді звертаємо ся до всіх наших прихильників з гарячим зазивом списувати за свіжої памяти спомини про московську окупацію і присилати нам. Що можна — піде до друку, решта захована буде в архіві. Ніщо не пропаде, а колись для будучого історика становитиме неоцінений матеріал.

Ред.

Гляньте, ще добре не скрепла
Людська кров, свіжа і тепла —
Злегка ступайте туди!

Тихо, тихенько ідїть!
Сплячих зі сну не будїть.
Ще не накрились травою
Ті, що поклали ся в бою . . .
Тихо, тихенько ідїть!

Аж як настане весна,
Збудить ся воля зі сна,
З піснею слави, з вінками
Йдїть до гробів, мов до мами . . .
Аж як настане весна.

і з чим? Розумієть ся, треба було з собою брати що гірші річі, все краще треба zostавити, позаслонювати вікна, зачинити хату на ключ і з Богом. Але куди? До Відня поїхати було би найкраще. Тільки пускати ся туди не було з чим. Ходили слухи, що у Відні життє неможливо дороге: один день на одну особу коштує що найменше 10 кор. Немає. — Поїдемо хіба в гори, а в гори хіба Москалі не зайдуть, бо їх там не пустять. А коли би так, то евенуально можна би на Угорщину. Тільки тут знов добрі люде потїшили нас, що на Угорщину не пускають нікого, хто не має на особу принайменше 500 кор. Нас було 9 люда: батько-мати, 4 сестри, брат і я з жінкою. Тільки гроша не могли ми зібрати.

Але втікати таки здало би ся. Маємо грїхи на душі перед Москалями. Не лише що ціле життє бороли ся з москвофільством, але і в останній часі широкі заходили ся коло організації Січових Стрільців, — дарма, що з 80 люде, зібраних нами, до Стрільців дістало ся заледви кількох.

Врешті розваживши всі труди й небезпеки втечі, рішили ми зістати.

До останньої хвилини тїла в нас іскорка надїї, що може небезпека дасть ся відвернути. От чуємо про побїду під Комарном, ворога відкинули на кількадесяті кілометрів, може, може . . . Але дарма була ся надїя.

16 вересня висадили Австрійці мости, потім до вечера запанувала мертва тишина і тільки здалека було чути стрілянину. Перейшли останні відділи наших військ, а на другий день раненько побачили ми перших Москалів. Була се патруля донських козаків, з довгими списками. Поволеньки, обережно розглядаючи ся на всі сторони, їхали улицею по-під нашу хату.

В місті мов вимерло. Всі поховали ся по хатах.

Ми всі зазнали однакового почування. Стиснуло щось коло серця: „От і гості! Невже ж усе пропало?!“ І тяжка змора огорнула наші душі: „Ото діждали ся!“

За хвилю ставало їх чим раз більше, мов з мішка висипали ся. То поодинокі їздці, то більші гуртки. Їздять на всі сторони. В зеленкуватих блюзах, в таких же „фуражках“, сині штани з червоними лямпасами, з довгими списками. У кожного в руках символ Росії — нагайка.

Коло 10-ої години почули ми дикий спів. Приїздили кубанські козаки. Вмить розкинули штахети і цілою лавою з пісню на устах вїхали на огороди біля нашої хати. Роздав ся глухий тріск, се шаблями відрубували галуззе дерев, що було надто низько та заважало їздцям на конях. Я вийшов на галерію та побачив, як вони позідали з коней, а старшина видавала якісь прикази.

— Поняли? — спитав старшина.

— Поняли! — гукнула сотня голосів.

Козаки порозлазили ся по кам'яницї, де ми жили. Де-які сусіди полишали свої мешкання, які і позаймали козаки та вмить почали у них господарювати. Та як! Вмить всі замки були порозбивані, шафи і шуфляди порозтвирані, і почали добувати всяке добро. Шовкові блюзки пішли на онучі, з портієр повстали „боковії сумки“, килими поперемилювали на попони для коней. Подушки попідетелювали на сідла, ба навіть ковдри придали ся до накривання коней.

До наших дверей раз-у-раз добуваєть ся хтось. Одчипняють ся двері (ми позакручували сильні засувки), перед дверми козак:

— А здесь живут!

— Чого вам треба?

— Нічаво.

І так що хвиля.

— А ти не єврей?

Напроти входових дверей завісили ми образ св. Миколи і засвітили свічку. Наслідок був величавий: кождий козак, входячи в кімнату, вже й шапку здирав.

Ми вдали ся з ними в розмову.

— Чого вам бояти ся? У нас така дісципліна, що „нічаво трогать нельзя“. Один козак зрубав „вітку“, то мусів два часа стояти під ружьом смірно.

Тут наш козачисько витягає шаблю і показує, як то у них стоїть ся під ружьом за відрубану вітку.

Ну, але перед хвилиною ми бачили, як вітки з дерев летіли, як всяке добро влазило в козацькі сумки — і не говорили нічого.

— Ваш царь умьор — каже козак — вскорє буде „заміреніє“. А то ми сейчас єдем в Краков, а потім прямо у Вену. — Буде до Вени 70 вьорет.

Знов нічого не кажемо, тільки дивимо ся на їх нещасні шкапнята. Сильні коники, нема що казати, — але то маленьке і збідоване.

— Ну, ну — щасливої дороги!

За який тиждень ми довідали ся, що з усеї сотні, що була в нас на постою, зостало ся заледви 3 чоловіки. Рознесли їх Австрійці в Карпатах.

Та кубанські козаки — були ще золотом супроти тих, що оперували по інших місцях.

Що брали по хатах, де нікого не застали, то було їх „добре право“.

Чого „удіралі?“ Хай були б остали так як і ви, то було б їм нічого не стало ся, так як і вам.

Все-таки ми не могли їм надто довіряти, хоч один козак, якому ми дали „кушать“, сказав нам:

— Пакойной ночі, нічаво, не безпакойтесь.

Усю цю ніч і кілька дальших ми не спали, світили по всіх кімнатах і сторожили. Та мабуть справді не було се конче потрібне, бо вночі не напастував нас ніхто.

На горищі у нас були зложені зимові одяги. От і пішли ми туди з братом позносити їх, бо шкода, щоби пропали. Прийшли ми туди в сам добрий час. Всі колодки були вже порозбивані, кіш з одягами теж розбитий, всі річі повикидані, а біля того козак. Хочемо забирати.

— Ти чого хочеш? — питає козак (він до нікого ніяк инакше не говорить, як: ти). — Де то береш? Як ти можеш чуже брати?

— А хто тобі казав, — питаю, пристаючи вже на примусовий „брудершафт“, — що то не моє?

— Там на долині твоє.

Переконав я його щойно так, що показав ключі, що надавали ся до колодок, і вияснив, що воно таки моє, як маю ключі.

— Ну, то бери. —

Сказав я, що мої козаки були золотом. В місті діяло ся трохи гірше. Там були донські й оренбурзькі козаки — „проклятий народ“, як їх називали звичайні салдати. Тут вони розбили кілька крамниць і не одного в білий день обрабували, ще й нагайками вибили.

Стрічає козак одного гімназистика й питає:

— Гей, мальчик, а є в тебе табак?

— Ні, в мене нема, але в мого батька є.

Козак посадив хлопчину перед себе на коня тай везе до його хати. Батьки тільки руки заломили, коли таке взріли. Та скоро успокоїлись, як дізнали ся, що є на річі, — дали тютюну.

— Благодарю, — каже козак, — только ви сховайте ету цепочку — показує на золотий ланцюшок від годинника — бо вам вазьмут.

І справді: не один мешканець стратив того дня свою цепочку, разом з часами.

Питає козак, котра година. Добродушний обиватель, котрий і так хотів заробити собі чимось на ласку всеможних і не перебираючих завойовників, — витягає годинник.

— Спасібо, я уже сам поспатрю.

І не питаючи дальше, видирав годинник з рук переляканого міщука.

Були також удачні атентати і на гаманці з грішми. Одній паннунці козак на ринку витягнув з панчохи сховані гроші.

Люде потратили голови і мліли зі страху.

Почуло ся одного разу, що як дістанеш на квартиру офіцера, то се буде талісман проти сподіваних рабунків. Ми послухали тої ради і пішли з батьком шукати офіцера. Стрінули на ринку двох. Поклонили ся та й просимо, щоби загостили до нас на квартиру. Один усміхаєть ся й питає:

— Ви боїтесь?

— Та боїмо ся, — кажемо.

На се розсердив ся другий:

— То ви хочете, щоби ми за своїми козаками бігали?

Ми тут завойовники!

На таке „dictum aserbum“ (прикре слово) не було що й говорити, і ми зостали ся без талісмана, та — на щастє — обійшлоє і без нього.

Показало ся, що справді „audaces fortuna iuvat“ (відважним сприяє доля). Як найшло ся в кого на стільки горожанської відваги, що поставив ся до козака з піднесеним голосом або і з буком, то сей неборак відразу смірнів і відходив з довгим носом.

Такий стан тривав три дні. По тім часі почали переходити правильні війська, кавалерія, піхота й артилерія. Прийшли до Самбора вищі команди, почали ходити по місгї патрулі — і ми трохи відітхнули.

Варто було бачити перехід російських військ. Ішли полки за полками, збитими лавами по 8 людей в одному ряді; здалеку виднів цілий ліс „штиків“. Ішли з дикими вересками, бо сміло можна так назвати їхній спів, проваджений „вівками“ і проразливим свистом крізь зуби. На переді музика, що пригадувала наші маломісточкові фаєрманські капелі, не робила собі нічого з вокального концерту салдатів.

Правда, як гарно грають? — питає мене салдат, коли я приглядаюся.

— Дуже, — була відповідь.

Вигляд російського жовніра доволі неестетичний. Зелена шапочка — фуражка, сіра шинель — плащ, карабін з наставленим штиком на плечі, багато різних торбинок. Кажуть, що умундування російського салдата практичне в бою, бо зливається зовсім з землею. Правда, що треба добре приглянути ся, щоби розпізнати болото, яким він деколи покритий до самої голови.

Передні ряди йдуть в яким-такім порядку, дальші ніколи його вже не додержують і йдуть мов стадо волів.

Ще одну спеціальність мають Москалі, чого здається в ніякім іншому війську не стрінеш: їхні чоботи чи одяга напущені чимось, що смердить неможливим способом. Москаля занюхаєш на велику віддаля.

З яким болучим почуванням приглядали ся ми тому походови! А ще коли час-до-часу побіч різних „солов'їв“ і т. д. почуєш українську пісню, то справді серце роздирає ся з жалю.

— Przemyśl ist schon genommen? — питає в переході салдат-жидок.

— Natürlich!

— Gott sei Dank!

Не знав бідака, кільки їхньої крові потече під тим Перемишлем...

З великою вервою підійшли Москалі під Перемишль, приступили відразу штурм, і лягло їх 80.000. — Салдати не хотіли йти під Перемишль; коли вже туди хто йшов, то була певна смерть.

— А ми відразу в плен, — говорили салдатики.

— А коли там нема плену, — відказували ми.

— Нещасте, нещасте.

Про Перемишль почали ходити між салдатами різні легенди. Вони Перемишля не возьмуть, бо показала ся їм

над вежею Мати Божої, що благословила Австрійців, а проклінала царя.

— Сто тисячів вилетіло в повітря під Перемишлем, — розказував салдат, що вернув звідти, і т. д., і т. д.

Під Перемишль посилали салдатів за кару. Щоб упокоїти новиків, дурили їх, що Самбір — Перемишль, а ще за 30 вьорет то буде вже Краків. Не знаю, чи така брехня вийшла їм на добре.

Ми не тратили надії. Завсїди дожидали приходу наших військ, за тиждень, за два, за місяць, на Різдво, 1 лютого, з бузьками...

Ми обсервували рухи обозу і тіпили ся: — Ось вже і відворот.

„Gemba-Zeitung“* приносила що раз крапці новини, а наших як не було, так не було.

Одного разу вже були зовсім близько, під Старим Самбором, Старою Солею, Фельштином. Повітря дріжало від гарматніх стрілів; Москалі справді починали ладити ся „удірать“, як сами казали.

Ах, з якою радістю слухали ми того грохоту гармат, які надії оживали в наших втомлених душах! Та даремне: по трьох тижнях стріли утихли, австрійські війська відступили, московська хвиля поплила далше.

Були ще нераз такі хвилі, що здавало ся — ось, ось біда скінчить ся.

Та біда не так скоро скінчила ся. Дев'ять місяців вдержала нас під обухом та зсилала на нас різні нещастя.

Але скінчила ся. І найбільше вдоволення мають ті, що цілий час не тратили надії. Та таких нас мало тільки було...

Москалі скоро почули себе панамі „русскаво края“ і розгосподарювали ся як сірі гуси.

Поперед усього випустили з арештів усіх політичних проступників, себто інтернованих кацапів (москофілів), а опісля і прочих розбійників. Тим відразу здобули собі симпатії сеї класи людей.

Далі старали ся Москалі зеднати собі селян, заохочуючи їх рабувати панські двори, та роздаючи їм коров, збіжжя та все двірське добро.

Поляків теж уласкали тим, що дозволили зіставити на ратуші польського орла, тоді як скинули звідти австрійського.

Жиди робили знамениті інтереси і були щасливі, хоч ще вони були найбільшійші, бо здається найбільше витерпіли.

Богдан Чайковський.

* Себто чутки („Губа-Газета“).

Пам'яті Потьомкінців.

(В десяти роковини повстання матросів на броненосці „Князь Потьомкін Таврійський“).

Вони лишили на завсїди свої славні ймення в історії визволення українського народу, в історії визволення з цупких рук царизму цілої Росії, — вони, ті безіменні герої, що їх кожен знає під збірним іменем „Потьомкінців“. Славу їм нехай знову проголосить нарід в сей десятий рік від 1905 року, — року революційного повстання воєнного чорноморського корабля „Потьомкін“.

14-го червня (юня) 1905 року на броненосці (панцирнику) „Князь Потьомкін-Таврійський“, що саме прийшов до Гендеровського заливу на учебну стрільбу, збунтовалась команда. За-багато знущалось начальство над матросами, за-довго простого чоловіка — салдата не вважали людиною, — терпець увірвав ся... Матроси перестріляли офіцерів, наставлених петербурзьким міністерством, захопили владу над бронено-

Образки з життя Українських Січових Стрільців.

Орють селянам ниву.

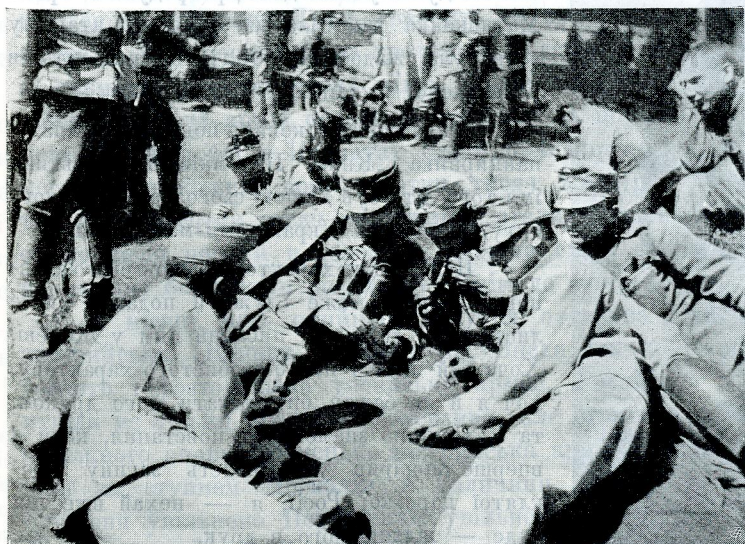
Підковують коня.

З менажками по обід.

Хліб привезли.

Грають у карти на відпочинку.

Підковують коня.

сцем, вибрали революційну комісію з самих матросів для командування і розпорядку, викинули над кораблем червоний прапор і рушили на Одесу.

То були дні в цілій Росії, коли нарід, прозрівши правду на манджурських кривавих побоевищах, з тремтінням рвав ся вже до волі, до нового життя. Вже дихало все революцією, і в своїх дрібних щоденних сутичках з поліцією, начальством та всякими народніми визискувачами — народні маси різних країв Росії об'єднувались в велику й грізну цілість. Але царське правительство цілою силою противилось народови, посилаючи салдатів розстрілювати селян і робітників, що боролись за свої права і волю.

В червні розгорілась саме в Одесі загальна забастовка (страйк) робітників. І саме на сю пору з'явив ся в одеській порті революційний „Потьомкін“. Його поява влила нову силу і нову віру в рух робітників і поставила більш рішучо політичні вимоги народніх мас до правительства — була зроблена спроба захопити владу в Одесі. Вістка про се як грім пролетіла новим покликом до найдальших закутків Росії і показала теж і салдатам армії, що треба йти з народом, а не проти народу. Хто жив тоді серед народу на Україні, той не забуде ніколи, які надії обхопили усю народню масу на вістку про повстання „Потьомкіна“.

На жаль потьомкінські унтер-офіцери і инча низча старшина, яку царське начальство вишколило слухатись і повинуватись і йти завжди проти власного народу, — боячись за свою шкуру, сїяли від першого дня розлад серед команди. Вони робили се обережно, тоді як цілий флот утік перед „Потьомкіним“, та коли потім другий корабель „Георгій Побідоносець“, що прилучив ся було до „Потьомкіна“, на пораду тих же унтерів і старших подав ся назад, — сї зрадники народу дужче повели своє діло й на „Потьомкін“, розбили на двох матросів, після чого революційній комісії не

лишилось більш що робити, як згодитись на одинадцятий день повстання йти до Румунії.

Вічний сором зрадникам народу і ще раз слава й пам'ять на вічні часи революційним матросам-героям „Потьомкіна“! Їх діло тоді сильно підштовхнуло наперед революцію і хто знає, чи пішли б революційні події далі так хутко, коли б не було „Потьомкіна“.

А нам, Українцям, тим дорожча пам'ять тих одинадцяти днів бунту Потьомкінців, що більшість з них були Українцями.

З того часу начальство поробило усі заходи, щоб іскри революції не могли проходити до флоту, воно послало на кораблі шпигів, перестало комплектувати чорноморські команди виключно Українцями, як то колись було. Навіть ім'я „Потьомкіна“ було змазано на кораблі, — по зверненню його Румунією Росії його переіменували в „Пантелеймона“. Вдало ся теж царському правительству спіймати де-кілях проводирів повстання, що нелегально повернули до Росії, — матроса Матюшенка повішено.

І все-таки духа революції у флоті і в народі ні зрадники, ні кати народні не задушили. Прокидаєть ся знов народня Росія, прокидаєть ся наша Україна і поставлена Потьомкінцями справа захоплення народами Росії усеї влади від царських прислужників як жива підіймає знов маси народні до повстання. Мусять здійснитись бажання й мрії народні! І вони здійснять ся! Грім революції підійме знов народи і в полум'ї повстання встане й вільна, очищена з чужого намулу і від сліз народнього горя Україна. То мусить бути, то конче буде!

І тільки тоді нарід наш цілою сімєю віддасть достойним пам'ятником достойну честь героям „Потьомкіна“, які своїм ділом вписали таку славну сторінку в новішу історію України.

М. Меленевський.

Лист Опанаса Матюшенка до проф. З. Арборе.

*(В ювілей повстання „Потьомкіна“).**

Не рйдай так безумно над ним,
Хорошо умереть молодым.

Опанас Матюшенко вродив ся в с. Деркачах на Харківщині, в 30 верстах від Харкова.

Син простого селянина він вивчив ся грамоти в сільській школі в ріднім селі. Євангеліє, кілька книжочок толстовського напрямку — ось усе, що прочитав він перед вступленням до війська.

* Відомий наш приятель проф. Арборе був ласкав згодити ся відступити для оголошення у „Вістнику“ дуже гарний лист відомого героя „Потьомкіна“ Опанаса Матюшенка. З передмови проф. Арборе і з самого листа читає: довідують ся коротенько про життя Матюшенка, — таке коротке й таке трагічне. Відомо, що змудгувавши ся на еміграції Матюшенко вернув до Росії, де його пізнали й арештовано, а вкінці засуджено на смерть.

Лист подаємо так, як він був написаний, не змінюючи ні змісту, ні мови, тільки зміненою правописом, бо Матюшенко писав ще офіційною російською правописом, так званою романівкою. Знаки перепинання також скрізь подавали ми. На зразок, як писав Матюшенко, подаємо клішову відбитку частини його листа. Ред.

Опанас Матюшенко.

Матюшенко був типовим Українцем, потомком тих вільних козаків славного Запорожжя, що подібно як Нормани допливали на човнах-душогубках до Царгороду. В крові Матюшенка заховала ся шляхом атаківизму негаснуча жадоба свободи вільних степів поневоленої України.

Згадаймож в роковини повстання екіпажу панцирника „Князь Потемкін-Таврійський“ ім'я того, хто був душею сього революційного акту, вчиненого Українцями-матросами.

Найкращою характеристикою сього славного чоловіка може служити поданий нижче лист його до мене, писаний ним у Женеві. Хоча сей лист і надто особистого характеру, хоч я й не бажав би пускати його друком, та у річницю знаменного повстання, коли я вперше повірив у близькість загину проклятої царської Росії, я — нехай вже так буде — віддаю його в друку.

Проф. З. Арборе.

Здравствуйте, дорогий дідусю!

Заспокойтесь за мене, бо я уже в Женеві, здоровий і невіддасний. Я тепер не розумію, як вас і дякувати за ваш привіт до мене, бо я давно не бачив сердечної ласки, бо я не знав, яка вона і є. Поки був малим, то тоді трошки пожив у шані та коханні, а підріс, то пішов по заводам байдакувати, то там звісно, яка шана чужій дитині.

Так я і жив до служби, забитий та загнаний всіма, чуть хто сильніший мене був. На службі теж два роки був облаяний і битий, поки не отримав капрала. Я уже було втратив віру в добро і правду, перестав вірити в людей, думав, що вони тільки пишуть в книжках про добро і правду, а самі її цурають ся. Я було сам за-малим не зробив ся гультіпакою та вірною царською собакою: щоб убить ся в чини, щоб мене начальство любило, і я одного матроса придавив сердешного. Його бідняжку оддали було під суд, а мені командир сказав: „спасібо, молодец!“ Заскребло мене за серце, неначе мов хто його кохтями терзав. Пішов обідати, аж не хочеть ся, ліг спати, не зможу заснуть, сон пропав, та все за того матроса думав, та мені було людей соромно. Як ідеш мимо матроса та глянеш в вічі, так вони мов кажуть: подлий ти чоловік. Довго, дідусю, мучив ся, не спав по ночам, не їв і не пив, поки не виручив матроса.

Як вийшли із суда, то він мене обняв і поцілував — то те цілування було од щирого серця. Воно мені в животі все перевернуло, неначе гарячим залізом губи попик. Мені стало соромно і соромно самого себе і людей, а на серці був великий празник. Хвалю той час, ту хвилину, котра спасла мою душу од катання на чужій спині. Дідусю мій коханий, я не зможу та й не умію сказати, як вас кохаю. Перший раз я побачив, що чоловік чоловіка так може любити. Я хотів так навчить ся людей любити, як і ви. Оце, дідусю, скажу ще раз вам спасібі, а більш не скажу, бо ніколи: треба подякувати ще обох бабусів, а то вони скажуть: дідусю кохає, а про нас забув собачий син. Ні, рідні мої та гарні бабусі, — я вас теж вірно кохаю, бо дуже ви гарні люди. Кохаю я парубка Митра і дякую йому од щирого серця. Кохаю я дівку Катерину за те, що вона дівка, а з козацьким серцем, що видала свою молодість і щастя, мов забула, що вона молода і хороша, — все забула, бідняжка, а пішла ратувати людей бідних та голодних. Дякую голубці Галі. Не знаю, як їй дякувати, бо не знаю, як вона живе, чим дише. Кланяюсь вам, мої дорогі, всім. Кланяюсь вашому садочку, вашим голубам, кланяюсь тим дорожкам, по котрим я ходив, кланяюсь вашим прислугам і маленькій Катерині. Прощайте, дідусю. Жду одвіту. А. М. . . . ко.

*заскребло мене за серце неначе
мов хто его кохтями терзав,
пішов обідати, аж не хочеть ся,
ліг спати, не зможу заснуть
сон пропав та все за того
матроса думав*

„Голос російської землі“.

Царь хоче „слухати голосу російської землі“ і скликає на місяць серпень Думу. В царській маніфесті, котрий заповідає се скликання Думи, говорить ся про „змінене воєнне щастє . . .“ В перекладі на зрозумілу людську мову значать сі таємничі царські слова ніщо инше як: Росія програє війну. Царська армія потерпіла поразку за поразкою. Зимові і весняні бої в Карпатах стали правдивим гробом для могутньої російської армії. Сотки тисяч жовнірів найшли там смерть, сотки тисяч окалічили і стали нездатні до бою, сотки тисяч попали в полон . . . Можна сміло сказати, що карпатські бої довели російську армію до знищення.

В місяці маю прийшла могутня офензива німецько-австрійська. Вздовж Дунайця від Висли аж по Карпати розбито і розторощено російську армію. Російська армія мусіла не тільки зректи ся офензиви, але стратила силу до поважного опору. Німецько-австрійська армія випирає ступінь за ступнем Москалів з Галичини. В протягу мая і червня увільнено Перемишль, увільнено Львів, увільнено сім восьмих частей Галичини від російського наїзду, увільнено цілу Буковину! Ще лише клаптик галицької землі

займають російські війська. За те більша часть польського королівства обсаджена Німеччиною та Австрією, великий шмат ковенської і віленської губернії та пасок Курляндії в німецьких руках, а Австрійці вступили вже на терен бесарабської губернії.

В російській армії недостача амуніції, недостача офіцерів, недостача карності і дисципліни, недостача охоти дальше воювати. День по дневи здають ся російські жовніри тисячами в полон. Число російських бранців в Австрії і Німеччині переступило міліон . . .

Воєнна сила царської імперії схилиється до занепаду, стоїть над берегом руїни. Що діється в середині Росії?

Загальне розчарування, загальне невдоволення — в массах зневіра і вибухи одчаю!

Де причина, що не так склало ся, як гадало ся? . . .

Починаючи злочинно-лехкодушно отсю війну, царат піддурював на всі способи своїх „підданих“.

Поперше дурив, начеб Німеччина і Австрія викликали війну, бо вони буцімто хочуть розбити й поневолити Росію, — і закликав усіх стати в обороні загроженої цілости

Росії. Але замість боронити своєї держави царь післав свої війська рабувати чужі краї.

Щоби се оправдати, царат знову дунив своїх підданих, бунім Росія робить добре святе діло, бо „визволяє“ братів „руських“ в Галичині і Буковині з „германської“ неволі.

Але ж умить показало ся, що ніяких „руських“ в Галичині й Буковині нема, є тільки Українці і вони не тільки не бажають собі російського „визволення“, але проти російського наїзду боронять ся в боротьбі на життє і смерть.

Дунив царат своїх „підданих“, буцімто російська армія непобідима, буцім зараз же в перших місяцях війни опанує Відень і Берлін. Адже царські прислужники збирали ся святкувати Різдво в Берліні і Відні!

Та минуло десять місяців війни і царська армія побита на всіх місцях, а цілости Росії щойно тепер грозить правда небезпека!

Дунив царат своїх „підданих“, буцім російські багатства невичерпані, буцім Росія повна хліба, мяса, вугля, заліза і т. д.

Але по кількох місяцях війни по містах Росії запанувала страшенна дорожнеча, навіть за великі гроші неможна дістати ні хліба, ні мяса, ні палива, ні інших конечних засобів поживи й удержання. Фабрики стали, бо забракло вугля; муніції в поле неможна достарчити, бо бракує заліза та інших матеріялів!

Дурили самі себе наївні „піддані“ царату, буцім побідна війна принесе в нагороду за вірність цареві полекші, реформи, свободу...

Але царське правительство не уступило ні ступня! Соціально-демократичні послы до Думи увязнені і заслані, на газети сиплять ся тисячні грошові кари, багато-багато газет застановлено за кару; тюрми переповнені, йдуть ревізії, арештовання, заслання без упину!

І, бачучи те все, російська суспільність протверджуєть ся, відчуває, що зачаділа була брехнею, обманством і самодурством...

По зачадженню напали тепер російську суспільність дріжаки й пропасниці.

Ціла Росія починає дріжати страшною пропасницею...

Прояви сеї пропасниці були зразу незначні: тут і там по великих містах страйки, демонстрації, погроми — кінчило ся арештованнем соток людей. Аж вибухли в Москві розрухи.

Розрухи, про які не маємо докладних і вірних звідомлень, бо царська цензура не пускає правдивих вісток в світ, та те, що знаємо, вистане! Сотні фабрик знищено, збурено до пня! Сотні магазинів порабовано, поруйновано! Сотні домів пожерла страшна пожежа, — на бунтарів виведено військо, але військо відмовило ся стріляти. На військо стріляно з гармат! Бачимо отже, що не були се дрібні якісь заворушення, але правдивий бунт, мала революція.

Російська буржуазія налякала ся невдач Росії на полях бою і тих вибухів масового невдоволення та розпуки — і зажадала скликання Думи і покликання до міністерської ради представників політичних партій.

Російська буржуазія гадає, що всьому лихови зарадить, коли на міністерських стільцях засяде кількох октябристів

і кількох кадетів, коли в Думі вибалакають ся представники дворянства, міщанства та накинені народом царським правительством депутати.

Царь по части подав ся перед тими домаганнями. Великий страх прошибає його тісну голову, чорна совість, на котрій стільки невинної крові, починає непокоїти особу його величества. Привиди революційного гніву народа затроюють йому спокій. І переляканий царь шукає собі рятунку: проганяє міністра Маклакова, звільняє зі служби Сухомлінова, шукає за новими людьми, що піддержали би zagrożений царський престол.

Притиснений до кута воєнними невдачами, вичерпанем і дезорганізацією державної машини, проявами гніву мас і напором жадної влади буржуазії — царь заявляє, що хоче „вислухати голос російської землі“, й обіцяє скликати Думу на серпень.

Як тривога — то до бога, — а сим богом, до якого царь в теперішній тривозі звертаєть ся, має бути... Дума.

Третя Дума! Що се є? Чи парламент з широкими правами ініціативи, законодавства, контролі? Ні! Се ж пародія парламенту, — се собі дорадне тіло, якого голосу правительство не слухало, всяку контролю унеможливляло, голос критики здавлювало!

Чи представництво народу? Ні! Виборча система до Думи так складена, що в Думі правдивих представників народа на пальцях руки почислити, за те штучно правительством в депутати переперті реакціонери, чорносотенці, члени „Союзу русского народа“, „Палати Архангела Михаїла“ і т. д., — вони в Думі мають перший і найсильніший голос, а не щирі заступники народа. А вони — звісно — гуляють, як правительство заграє. Не маємо надії на Думу і не цікавий нам „голос російської землі“, висказаний устами такої Думи. Російська земля починає вже відзивати ся, але не в Думі.

І коли царь хоче слухати „голосу російської землі“ — правдивого її голосу — нехай послухає, що скаже та земля, перепоєна кровю, засіяна трупами і каліками, зруйнована, знищена земля...

Земля говорить вже страйками, голодовими розрухами, революційними бунтами в Петрограді, Москві, Києві, Катеринославі, Одесі, Севастополі.

Не тільки по містах — дріж пропасниці переходить на села, захоплює селянство. Доходять нас вісти, що мужики по селах сходять ся тайком на наради-віча, обдумують і розмірковують, що і як далі? Мужик довше роздумує і радить; міський робітник рішаєть ся скорше. По містах маємо вже революційні страйки — приїде черга і на села! Росія пробуджуєть ся з чаду — і попадає в революційну пропасницю.

Голос російської землі кличе: Досить війни, досить смерти і знищення, досить проливу крові і каліцтва! Геть з війною! Геть з тими, що викликали її і мільйони народу в ній погубили! Хочу мира, свободи, рівних прав, хліба, землі і заробітків! Геть з тюрмою народів! Хай живуть свободні народи!...

Але того правдивого голосу російської землі царь і його поплечники не хотять слухати...

В. Темницький.

Лист з Софії.

(Нова клевета Г. Алексинського і „Наше Слово“. — і З болгарської соціалдемократії. — Провінційна болгарська преса і Українці. — Поляки і Болгари. — Городські вибори в Софії).

„Стать настоящим русским — значит стать братом всех людей“ — ось які слова лунали ще дня 25 квітня 1914 р. в залі городської Думи в Петербурзі на вечері посвяченому Достоевському. І як за кілька місяців все змінилося! Той самий російський інтелігент, що в останньому десятку літ перейшов таку широку скалю метаморфоз, від толстоїзму, революціонізму до санінізму, що ще в квітні 1914 р. зумів проголосити фразу про братерство всіх людей, кілька місяців пізніше в особі свого кращого представника, Шалашіна, падає на коліна в переповненому театрі і зятагає „Боже, царя храни“.

Як часи змінилися! Пригадуєте собі ще того давнього приятеля Максима Горького, божого співака Шалашіна з 1905 р., як на біс серед гурагану оплесків зятагав „Марселезу“ та „Дубінушку“. А сьогодні „Боже царя храни!“

Дивний сей тип російського інтелігента. А ось новий — Г. Алексинський, бувший посол другої Думи. Ще недавно — мені здається, що бачу його як сьогодні на своїй студентській квартирі в Празі — малий, нещасливий чоловік, гнаний як дикий звір царськими поєпачами, шукав захисту у чеських товаришів... І ось сей самий Г. Алексинський тепер виливає цілий цебер ординарних та нікчемних помый на голови Українців, бо вони не хочуть іти з російським жандармом, з тим, що ще вчора гнав його, бувшого депутата, як паршиву собаку.

А поміі взяв він ще до того з „другої руки“.* І в оборону нещасних Українців перед російським революційним соціалдемократом мусять виступати кадети в „Русских Ведомостях“ та „Речи“. Г. Алексинський попав в „патріотическій“ транс.

За Українцями пішов загально знаний вожд румунського пролетаріату др. Раковський.

І ось виступає Г. Алексинський знов з сенсаційним „разоблаченієм“ за се, що Раковський перед війною Італії з Австрією їздив до італійського пролетаріату.

Та се вже за-багато було і російським товаришам.

І ось їх орган, що виходить в Парижі, „Наше Слово“, в ч. 74-му відповідає йому на се в статті п. з. „Клеветникам“.

„З природним почуттям обридження і з явним ризиком ображення почувань багатьох наших читачів друкуємо понизше заявленіє Г. Алексинського... Г. Алексинський називає свій твір „заявленієм“. Тим часом він нічого не заявляє і нічого не доказує.“ Тут розказує „Наше Слово“ про заслуги Раковського для робітничого руху взагалі, а для російського особливо, і переходячи до Г. Алексинського каже: „Алексинський належить до тих незначущих елементів, котрих привела революційна хвиля в 1904 р. до соціалдемо-

кратичного берега, а котрих тепер патріотична хвиля вернула на сей беріг, де вони тепер приналежать. Сей прихотний (зайда) в соціалдемократії хита найменше має права оцінювати степен близькості Раковського до російського соціалізму...“

А говорячи про італійську поїздку Раковського, каже „Наше Слово“ далі: „Їздив він як представник румунського пролетаріату, чи як австро-німецький агент по приказу німецької дипломатії? Чому Алексинський просто і відкрито не поклав свого імени під сею другою версією, котру розпускають агенти дипломатії потрібного порозуміння?“

А се тому, що у нього нема нічого більше крім чорнила і жажди клевети... характеристику його можемо тому без всяких застережень перенести на епігона з соціалістичних перебіжчиків (утікачів): „Лжеть и озирается, клеветать и поджигает хвост, ожидая последствий“.*

Я навів тільки кілька викивків із сеї статті, та думаю, що се вистарчить, щоби мати поняття, як дивлять ся недавні товариші Алексинського на його нову творчість „патріотических“ клевет“.

Серед болгарської соціалдемократичної партії нема єдності. Сильно розвинений робітничий рух розколов ся вже віддавна на дві частини, на так званих тісних і широких. Обидва ті напрями ведуть з собою препогану боротьбу. В боротьбі сій обкидають себе взаємно найгіршими назвисяками і їх органи „Робітничий Вістник“ (тісн.) і „Народ“ (широк.) переповнені обридливою взаємною лайкою.

В сій теперішній війні заняли вони також різні та відмінні позиції. Широкі зі своїми симпатіями стоять по стороні антанті, тісні — нейтральні. Популярно кажуть, що одні русофіли, другі германофіли. Та се не вірно. Правда, що між широкими є й здекларовані приклонники Росії,** але про загаль не можна се сказати. Тісні знову друкують статті Плеханова, але рівночасно поміщують і статтю Парвуса, але свій нейтралітет посунали так далеко, що напр. не интересують ся цілком українським питанням, бо се „націоналізм“ і не „нейтральне“***

В останнім році росте і що раз яркїше виступає на арену новий напрям, так зв. революційне крило. Воно віділюється з партії широких, бо не може погодити ся з їх опортуністично-націоналістичною та русофільською політикою і стремить до зєдинення цілого соц.-демократичного руху в Болгарії.

Лідером сього напрямку є Никола Харлаков, посол до болгарського парламенту. Органом їх „Работническа Защита“, орган синдикального Союзу.

Харлаков обїзджав тепер Болгарію і устроїв багато зборів, на котрих між иншим представив трагічне положення українського народу та його страшну судьбу під російським царом, чим багато причинив ся до

* Автор говорить про „нову“ клевету Алексинського тому, що першу клевету пустив сей на адресу „Союзу визволення України“, передрукувавши інсинуації „Боротьби“, суто примастивши їх власною підлевою, в російським місячнику „Современный Мир“. Клевети Алексинського підхопили російські газети, особливо чорносотенні („Новое Время“ і „Прикарпатская Русь“ то що, а за компанію з ними і „Slowo Polskie“), щоб напасти на український рух, як про се ми вже згадували в числі 17—18 „Вістника“ з приводу „Заяви“ буковинської Соціалдемократії. Ред.

* Бреше й оглядає ся, клеветє й, підобгавши хвіст, чекає на наслідки.

** В часі побуту Парвуса в Софії появилася ганебна стаття в „Народі“, але вони потому так віднекували ся неї, що се був тільки „lapsus linguae“, що не хочу сього підкреслювати.

*** Тісні не хотїли між иншим видрукувати статті Миколи Ганкевича і мосї, — видрукували їх широкі.

обзнайомлення широких болгарських мас з українським питанням.*

Українське питання в Болгарії стало вже на досить сильнім ґрунті. Ним займають ся тепер уже не тільки софійські газети і журнали, але й провінціальна преса в Русуці, Варні, Пловдиві і т. д. починає поміщувати різні статті про Україну і Українців. В останніх часах напр. провінціальний дневник „Ратникъ“ (в Русуку) помістив цілий ряд статей, головню дра Лѳонгіна Цегельського з його брошури на болгарській мові „Не освободителька, а потисница на народитѣ“. — Про подвиги наших славних Стрільців писали всі софійські (крім русофільських) і провінціальні часописи.

Також Поляки починають тепер широку агітацію серед Болгар на користь польської справи. Оголосили маніфест в різних софійських газетах до болгарського народу, а тепер на днях вийде більша брошура в болгарській мові посвячена польській справі. Крім того тутешня польська колонія заложила комітет для збирання жертв на потерпівші від війни польські землі. Комітет зібрав вже кількасот франків.

В короткім часі має також приїхати відпоручник польського народного комітету, щоби ще живійше попро-

* Про сього Харлакова російські газети писали, немов би то його „виключено з партії соціалістів за виступи на користь антанті“ (пор. „Русск. Вѣд.“ з 27 мая від „власного корреспондента в Букарешту“). На просьбу Харлакова корреспондент „Р. Вѣд.“ спростував сю причину.

Коли порозумінне має більше таких „приятелів“, то не завидую йому!

М. Драгоманів (1841—1895).*

(З приводу двадцятиліття смерті).

Народив ся Драгоманів 1841 р. у Гадячі, в освіченій і ліберальній сім'ї, що належала до старої української ко-

зацької старшини. В родині й пізнійше в школі розвинув уперше будущий учений і публіцист свої інтелектуальні ін-

* Ось уже двадцять років, як у Софії помер славний український діяч і учений Михайло Драгоманів. В слідуючім числі нашої часописі помістимо особіну статтю про нього д. М. Ганкевича. Тим часом тут подаємо короткий його життєпис. В однім із найближчих чисел „Вістника“ сподіваємо ся подати спомини про Драгоманова д. Ю. Бачинського, котрий особисто знав його і листував ся з ним.

Ред.

вадити і зорганізувати працю серед Болгар на користь Польщі.

Дня 16' мая відбули ся вибори до городської думи в Софії. Скінчили ся страшним погромом русофілів. До сих виборів більшість мали рішучі русофіли т. зв. „цанковісти“ і „народняци“.

Тепер, мимо шаленої аітації русофілів, дістали голосів:

Не русофіли:

	Голоси:	Мандати:
Радослависти	4192	12
Стамбулісти	1790	5
Тончевісти	563	1
		18

Русофіли:

Народняци	788	2
Цанковісти	212	0
Умірковані русофіли-демократи	1626	4
		6

Соціал-демократи:

Широкі	1375	4
Тісні	967	2
		6

Русофіли мають отже разом з уміркованими на 30 тільки 6 мандатів.

Др. Лев Ганкевич.

тереси під впливом свого батька і його бібліотеки. Вчив ся Драгоманів спершу в повітовій школі у Гадячі (1849 до 1853 р.), звідки перейшов у полтавську гімназію, котру скінчив 1859 р.

В гімназії сій було в тім часі кілька добрих учителів, котрим Драгоманів багато завдячує своїм розвитком. Щасливі часи переживав він також в університеті у Києві під ліберальним режимом знаменитого Пирогова, що був тоді куратором (попечителем) київського шкільного округу. Бувши студентом, Драгоманів брав діяльну участь у так званих недільних школах для неграмотних, перших того роду школах, які засновувано в Росії, а по закриттю тих шкіл урядом (в 1862 р.) працював у „Тимчасовій педагогічній школі“ для підготовки учителів народних шкіл. Скрізь тут мав Драгоманов, як і інші його товариші, на увазі потреби українського школяра. В 1863 р. увійшов він до української громади, що задумала саме видавати популярні книжки для нашого народу. По-за тим Драгоманів пильно вчив ся на університеті й по скінченню його став за приват-доцента (1865 р.), а потім професора. В сім часі розпочинає він також живу публіцистичну діяльність у ліберальних тоді „Петербуржскихъ Вѣдомостяхъ“, де також звертає увагу передовсім на українську справу.

В початку 70 рр. виїхав Драгоманів на студії за границю, де пробував три роки. Жив у Відні, Швайцарії, Італії, учив ся в Німеччині і скрізь навязував зносини з російськими емігрантами, впливовими чужинцями (ученими й політиками), котрих освідомляв про наш нарід і нашу справу. На сі часи припадає й перше знайомство Драгоманова з Галичанами, з котрими стрінув ся у Відні. На-

слідком сього було те, що Драгоманів ближше ввійшов в галицько-українські справи і забирав голос в тамошній українській політиці. З заграниці написав Драгоманів чимало статей на живі теми, котрі так чи инакше зачіпали й українські справи. Статті ці друкував в „Вістнику Європи“, де й співробітничав більше-менше постійно і пізніше.

Коли відкрило ся у Києві „Югозападное Отдѣленіе Импер. Географическаго Общества“, котре під сею офіційною назвою було властиво українським науковим товариством, бачимо Драгоманова одним з активніших членів сього товариства. В „Записках“ сього товариства друкував він свої наукові праці. В тім же часі видав він разом з проф. В. Антоновичем два томи зводу українських історичних пісень з поясненнями (1874—1875 рр.).

Тим часом над українством уже збирали ся грізні хмари. Драгоманова обвинувачено в українськiм сепаратизмі і в маю 1875 р. запропоновано покинути київський університет. Драгоманов не схотів подати у відставку. Літом поїхав він на австрійську Україну, а по повороті знову дістав на приказ самого царя пропозицію подати ся у відставку. Галицькі москвофіли бо прислали на нього донос, немов би він на вічі в Галичі проголосив потребу відділення України від Росії.

Се ще більше напалохало власти й Драгоманова рішено усеунути з київського університету й не пускати ні до одного з університетів на Україні, хіба деє на північні, великоруські. Драгоманів унять не згодив ся на се й був увільнений по так званому третьому пункту й відданий під догляд поліції. Київський генерал-губернатор загрозив йому, що кожної хвили може вислати його на заслання. Але все-ж Драгоманову вдало ся добути закордонний паспорт і виїхати за границю (в початках 1876 р.). Тим часом в маю сього року зібрала ся по приказу царя особлива комісія для розсліду українського руху і способів боротьби з ним, призначена царем ще в осени 1875 р.

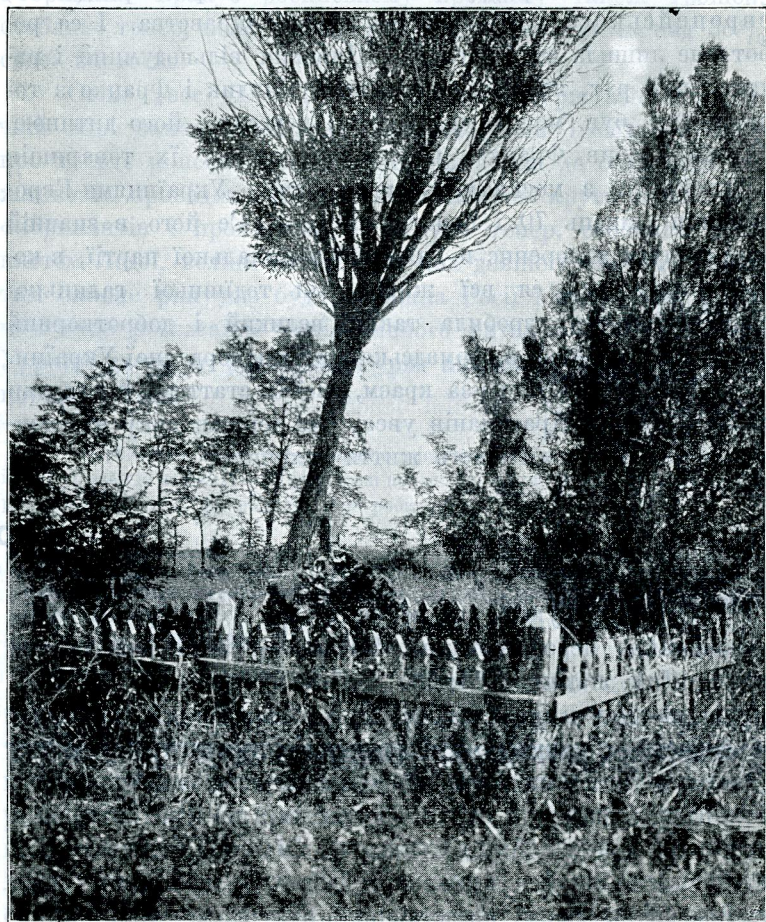
Ся комісія ухвалила заборонити всі українські видання, спектаклі й концерти, закрити київський відділ географічного товариства, і т. д. Разом з тим комісія висловила ся про потребу заборонити жити в українських губерніях і столицях видатнішим українським діячам, між ними і Драгоманову. Таким робом Драгоманів був осуджений на еміграцію, і він рішив зостатись за кордоном, щоб мати змогу вільно працювати для України.

Драгоманів спершу оселив ся на постійне життя у Швейцарії, в Женеві. Тут він видав 5 томів української часописи „Громада“ і ряд популярних брошур на українській мові, а крім того продовження своєї попередньої роботи про українські історичні пісні („Нові українські пісні про громадські справи“ і „Політичні пісні укр. народа“). По-за тим розвинув Драгоманів широку публіцистичну і наукову діяльність в французькій, італійській і німецькій мові, освідомляючи чужинців про Україну, а також багато писав по російськи, гаряче відкликаючи ся на всі важніші події сучасного політичного життя у Росії. Сі всі його писання й досі мають велику вагу, а особливо, з огляду на теперішню війну, мають велике значіння оті брошури: „Турки внутренніе и ви́шніе“ та „Внутреннее рабство и война за освобождение“, писані з приводу російсько-турецької війни. Російський уряд і тоді, як і тепер, обьявляв себе „визволителем братів Славян“. Драгоманів слушно вказував,

що не Росії визволяти чужі народи, коли сама вона у себе неволить і свій власний і інші народи, та настоював на реформах.

Треба передовсім, казав він, завести волю в Росії. Сі думки проводив він також в газеті „Вольное Слово“, закордоннім органі російських конституціоналістів. Тут надрукував він між иншим і свою програму перестрою російської імперії на автономічних основах (Вольный Союзъ) і незвичайно цікаву працю „Историческая Польша и великорусская демократія“, в котрій різко критикував відносини Поляків і Росіян до української справи.

Р. 1889-го покликала болгарське правительство Драгоманова на катедру всесвітної історії у Софійськiм університеті.

Могила М. Драгоманова в Софії.

теті, котру й займав він аж до самої смерті. Як учений Драгоманів улаив ся своїми студіями над українською літературою і етнографією, поміщуваними в найрізніших різномовних виданнях. По його смерті більшість їх зібрав його ученик М. Павлик, а видало „Наук. Тов. ім. Шевченка“ (в 4 великих томах). Крім того писав Драгоманів і про історію України, а в великій „Географії“ відомого французького вченого Реклю йому належить розділ присвячений Україні.

Ціле своє життя віддав Драгоманів Україні. Годі перелічити всі ті праці, що він їх понаписував. Бувши за кордоном, писав він і до легальних російських часописей як публіцистичні статті (особливо у „Вістнику Європи“), так і наукові розвідки, котрі містив у „Київській Старині“, але мусів підписувати їх прибраним іменем, бо російський уряд не пропускав робіт з його власним підписом: його імя

було проскрібоване і довго ще навіть по смерті Драгоманова в Росії не вільно було його згадувати. Але й не вважаючи на це багато його писань цензура не пропускала в легальній печаті. Російський уряд наставляв навіть на болгарський уряд, щоб він прогнав Драгоманова з Болгарії, але той не згодився.

Для української справи Драгоманів пожив безсмертні заслуги. Дуже багато завдячує йому й австрійська Україна, котрою він, живши за кордоном, живо й діяльно цікавився. Його можна назвати правдивим „просвітителем австрійської України“, стільки він зробив для неї. Не дурно земляки, жартуючи, називали його „Михайло Галицький“. Тут боровся він проти політичної й соціальної заскорузлості, туподумства, поверховості й кар'єризму, проти всього того, що називаємо тепер „рутенством“, і сів зерна правдивого, європейського народолюбства і народоправства. І ся робота не лишилася без сліда. Широкий вільнодумний і радикальний рух, який започаткували Павлик і Франко з товаришами, був, можна сказати без пересадки, його дитиною. Се він зробив Франка, Павлика й інших їх товаришів і однодумців з москвофілів поступовими Українцями-Європейцями (кінець 70 і початок 80 рр.). Се його в значній мірі заслуга утворення в Галичині радикальної партії, в котрій згуртувалися всі живі сили тодішньої галицької України і котра зробила такий великий і добротворний вплив на політичне й громадське життя закордонної України.

Живши далеко по-за краєм, своїми статтями й книгами та листуванням Драгоманів увесь час держав руку на живчику суспільно-політичного життя Галичини.

В Росії.

В Росії відбувається певного рода суспільно-політичне і економічне перегрупування. Та що до його поки-що не треба мати жадних ілюзій. Суспільно-політичні і економічні реформи в Росії мають дуже поверховий характер, обмежують ся пануючими класами російського громадянства і направлені не на припинення, а на продовження війни. Російські буржуазні партії, боячи ся, що уряд власними силами не доведе війну до бажаного їм кінця, домагаються негайного скликання державної Думи. Сі домагання, різко поставлені на зборах представників думських фракцій і передані Родзянком уряду, були повторені також і зборами заступників російського промислу і торгівлі. Царь, що хотів з початку скликати Думу значно пізніше, примушений скликати її вже в серпні. Але засідання Думи відбуваються вже фактично тепер, бо більшість послів лишається в Петербурзі і сходиться на наради в таврійській палаці. Домагання скликати передчасно Думу були вже досить яскравим вотумом недовіри уряду, але не бракувало й ще різкіших протестів проти міністрів, нездібних перевести рабівничу програму російської буржуазії. Російські „парламентарі“ домагаються коаліційного міністерства, відвічального перед Думою. Чорносотенні партії запропонували лише протест проти останньої точки, згоджуючись в принципі на коаліційне, хоч і не парламентарне міністерство. Загнаний в куток поразками на полі бою і „гласом народу“ в лиці його ліберальних і неліберальних заступників, царь згодився і на передчасне скликання Думи і на димісію своїх

В органах радикальної партії „Народ“ і „Житє і Слово“ був він одним з діяльніших співробітників, або краще сказати був їх душею. З більших праць його в „Народі“ мусимо згадати „Чудацькі думки про українську національну справу“ і „Листи на наддніпрянську Україну“, писані у відповідь на друковані в „Буковині“ „Листи з наддніпрянської України“ Б. Грінченка. По-за тим слід згадати цілий ряд прегарних популярних брошур його для народу: „Рай і Поступ“, „Про заздрих богів“, „Шістьсот років швейцарської спільки“ й ин., що належать у нас до найкращих того роду праць.

З Галичини йшли думки Драгоманова й на широку російську Україну й там відігравали таку саму животворну роль. Драгоманів будив ними своїх земляків з оспалості, кликав до боротьби за політичні й національні права.

Під сим оглядом був Драгоманів передтечею пізнішого політичного руху на рос. Україні, що вплив ся в організовані форми в 900-х роках, вже по його смерті.

В грудні 1894 р. урочисто святковано в Галичині 30-літній ювілей праці Драгоманова, на котрий наспіло багато привітів і з російської України (тоді ще там не вільно було згадувати навіть імені Драгоманова, не то обходити його ювілей). Всі земляки зичили знаменитому діячеві ще довгих літ життя і праці на честь, славу і добро рідного краю, але невблагана смерть уже чигала на нього. Смертельна хвороба (розширення аорти), що давно вже (від кількох літ) мучила Драгоманова, звела його передчасно в могилу. 8/20 червня умер він оплакуваний гірко цілою Україною.

Вол. Д.

реакційних помічників. Наш „приятель“ Маклаков не зміг урятувати ся навіть своїм крайнім шовінізмом і мусів досить несподівано відступити свою посаду Щербатову, а за ним пішов геть і війовничий Сухомлінов, що так хвалькувато повідомляв світ перед війною про воєнну готовість Росії. На небезпечну посаду міністра війни призначений Поліванов. Ходять чутки і про димісію головного ініціатора страшної європейської війни, Сазонова, що гордо називав ся війну — своєю. Але ми не помічаємо поки-що жадних ознак того, що зовнішня політика якогось нового міністра може бути иншою. Російський уряд показує поки-що так же мало бажання кінчити свою криваву авантюру, як і перевести демократичні реформи в краю. Навіть зі скликанням Думи уряд не дуже-то поспішає, скликаючи її аж в серпні. Новий міністр внутрішніх справ, хоч є і не бюрократ, а „земиць“, але ні в яким разі не радикальний. Навіть в революційну добу 1905 року він заявив себе прихильником не парламентаризму, а „правового порядку“. Нікчемна політична група, утворена ним, дуже скоро розсипалась, а Щербатов присвятив себе вихованню коней. Теперішня його суспільно-політична програма в порівнянні з величию сучасно-політичного моменту виглядає так мізерно, що з неї певно сміятимуть ся й вихованці міністра — коні. Тепер же досить трудно сказати, чи лишить ся теперішнє російське міністерство на довгий час, чи уляже якимсь змінам по скликанню Думи, але скорше, що уряд не згодиться на участь кадетів в міністерстві, не зважаючи на цілу їх раб-

ську політику. І признание кадетського зїзду Українцям права на „національно-культурне самоозначення“* являється для нас позбавленим всякої вартости не лише через те, що ця заява не має жадного конкретного сенсу, не тому лише, що ми не маємо жадного довіря до російських кадетів, а й тому, що вони все ще не є одним з рішучих політичних чинників в Росії.

Участь російської буржуазії, що проголосила своїм гаслом „все для війни“, в урядованню краєм все ще дуже незначна, і російська буржуазія старається допомогти собі приватними організаціями, так чи інакше полученими з урядом і парламентарними кругами. По дорученню зїзда представників промислу і торгівлі був зорганізований „Центральний воєнно-промисловий комітет“, в яким заступлені місцеві воєнно-промислові комітети в Петербурзі, Москві, Одесі, Ризі, Харкові й інших містах та союзи міст і земств. На своїх зборах 9/22 червня центральний комітет постановив запросити до себе і заступників особливої „височайше утвердженої“ Ради при міністерстві війни, до котрої належить Голова і деякі члени державної Думи. О скільки ся Рада впливає на рішення російського міністерства війни, поки-що сказати досить трудно. Але для сучасного моменту в Росії дуже характеристично, що „парламентарії“ запрошені урядом до співробітництва якраз до міністерства війни. Про бажання кінчати війну свідчить се так же мало, як і утворення різних воєнно-промислових комітетів з їх численними секціями. Інше питання, чи зможуть ці організації виконати взяті ними на себе завдання. Поки-що обмежують ся вони балаканиною на організаційні теми. До швидкого зорганізування

* Про се див. докладніше в „Вістях“. Ред.

† Теофіль Мелень.

Теофіл Мелень.

Від сотника 2-го куріня 1-го полку Українських Січових Стрільців п. Дмитра Вітовського одержала Президія нашого Союзу таку сумну вістку:

російське громадянство взагалі нездібне, до доброї організації ще менше. До того ж ці воєнно-промислові організації охоплюють лише верхи російського громадянства, — найважливіший чинник промислу — робітник в них цілком не заступлений і під-сим оглядом мобілізація російського промислу є лише нужденною карикатурою німецької.* Що до інших частин російського міського населення, то характеристичним для них московський погром, багатомілітонове нищення російського промислу і торгівлі, що відбув ся, як на сміх, майже одночасно з працями зїзду представників російського промислу і торгівлі. А як слабкий російський промисел, найліпше свідчить про се зїзд представників земств, що сконстатував брак мільонів кіє і серпів у російського селянства, привожених звичайно з Німеччини та Австро-Угорщини. Бракує російському промислу також грошей, особливо тепер, коло російський рубель вратив по-над 36% своєї вартости.

Отже „все для війни“ російської буржуазії є в значній мірі замах з непридатними засобами і свідчить хіба про тверде рішення російських шовіністів до останньої можливости провадити війну, з якої впливові круги російських фабрикантів і промисловців тягнуть тепер, особливо з заняттям Лодзі, великі зиски. Але чим довше триватиме війна, тим більше рішучою буде поразка Росії і тим більш рішучим буде розв'язання національного питання в Росії. Волю Україні дасть не російський уряд або ласка кадетів, а лише поразка Росії.

М. Троцький.

* Пропозиція зїзду представників міст змобілізувати також і майже неіснуючі, завжди переслідувані російські професійні союзи робить лише смішними російських буржуа, що згадали і про робітників в „тяжкій хвилину“.

4. VII. 1915.

Хвальна Президіє!

Під час патрулі в лісах викторівських під Галичем висланий з донесенням (Meldung) до команди бригади т. Теофіль Мелень загинув. Всі думали, що попав в полон. Опісля стверджено, що дійсно попав в полон, ранений і був в шпиталі полевім московським в Бзуполі. — 2. VII. 1915 на кладовищі в Медусі коло Галича, в моїм родиннім селі, відчитала наша стежа отсі слова: „Здесь почивает рядовой австрийской армии Теофил Мелень. Упокоился 28.V. 1915 ст. ст.“ Місцевий священник предложив мені т. зв. Sterbezettel, і поданий ним опис особи покійника був згідний з т. Меленем. Галич взяв і сю жертву. — Здорові були!

Вітовський, сотник.

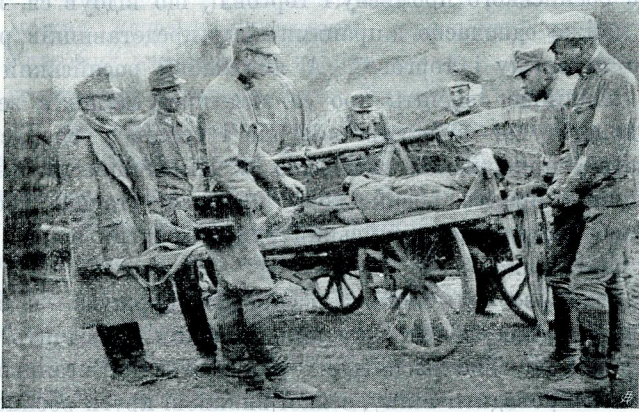
Низше подаємо некрольог бл. п. Меленя пера його близького товариша Вол. Темницького. Несподівана смерть тов. Меленя дуже болюча втрата для нашого Союзу, вірним приятелем котрого покійний був до кінця свого так трагічно перерваного життя.

Тов. Мелень був діяльним співробітником наших часописей „Ukrainische Nachrichten“ і „Вісника“, в останнім числі котрого помістив ще кілька цікавих дописей з стрілецького життя (під ініціалами Т. М.). На полі був покійний нашим кореспондентом.

Образ твій, дорогий товаришу й друже, вічно буде в нашої вдячній пам'яті! Честь тобі, лицарю незабутній, що життя своє віддав за волю рідної України!

Теофіл Мелень.

Війна притупила наші нерви. Тисячі молодого, здорового надійного життя смерть косить що днини, що днини майже читаємо, або чуємо, що хтось із наших знайомих погиб, хтось окалічив, хтось пропав без вісти... І тільки глухий якийсь біль відзивається нам в душі, тільки тихий

Несуть раненого товариша.

безсилий смуток огортає нас... Але нинішній день приніс нам вість, що потрясла наші нерви, що пекучим жалем прошибла нам душу, що врізується нам в мозок страшним болем! Наш товариш через довгі-довгі літа, приятель, дуже близький поміж найближчими і особисто і партійно — поляг серед піль і лісів наших рідних, з московської кулі, а з руки... хто зна, може з братньої руки?!... Се страшне, добожевілля страшне! Не хочеться вірити! Двадцятье століття, Українці тут і там, партійні товариші тут і там, тут і там люди! Ні, ліпше не думати.

Сьогодні в полудне найближчі партійні і особисті товариші покійного слухали страшного оповідання з уст стрільця, хорунжого Мойсеевича. Приїхав саме щойно з лінії бою і твердим голосом жовтіра оповідає: Восьмого червня стояли українські січові стрільці в пекельнім огні під Галичем, у викторівським лісі. Запала ніч, хляпав дощ, було болото. Ліс густий, в лісі темно... Довкола чути гук гармат, жужит прапнелів. По лісі свистять кулі. Треба користати з темряви ночі і від висунених позицій сотні Дідушка перекрастися лісом взад, посеред куль, щоби перенести заднім позиціям докладний звіт. Мелень, що цілий день стояв в стрілецьким окопі, забрав потрібні папери, забрав письменний рапорт і пішов... Пішов як звичайно тихий, спокійний, на прощання кинув якийсь жарт і легко усміхнений відійшов... Від тої хвилі ніхто з українських січових стрільців не бачив його більше. На другий день неприятель подав трохи взад. Січові стрільці переходили викторівський ліс, Меленя не знайшли. Може зблукав ся і попав в неволю, адже так було темно, а ліс такий густий, без доріжки і стежки.

І той здогад, що Мелень в неволі, привезли стрільці до Відня в половині червня.

Судьба т. Меленя в неволі давала привід до побоювань. Як з ним Москалі поступають? Український соціалдемократ з дуже популярним іменем, політик, що все і всюди дуже гостро виступав проти Росії, член Загальної Української

Ради, організатор Українських Січових Стрільців, воєнний кореспондент „Союзу визволення України“. Такого чоловіка Москалі навряд чи будуть трактувати як звичайного воєнного бранця. І тому ми тривожилися судбою т. Меленя і кожного дня вижидали якоїсь вістки від нього, або про нього.

І вона прийшла нині і вразила нас жахом. В перших днях липня по заняттю Галича січовими стрільцями, по ввішенню синьо-жовтої корогви на ратуші колишнього українського столичного міста, перебили ся наші стрілецькі відділи серед убійчого московського огню, по тисячах трупів до села Медухи. Стрілецький сотник Дмитро Вітовський родом з цього села. Вхпив він з своєю сотнею, осяєний славою побіди в те рідне село, де малим хлопчиком, босими ніжками збігав всі дороги, всі уллиці, всі стежинки. Кожда хата, кожде дерево, кожда грудка землі йому звісні, все те разом і кожда річ зокрема говорить щось йому. Говорять мовою, що за серце стискає, бо така вона иньша від дикої мови війни... Але знають його, того команданта стрілецької сотні, всі люди в селі. І вилягло йому на стрічу ціле село. Витають селянського хлопчину Дмитруся, якому вирости орлині крила... На нього і на сотки його товаришів дивляться тисячі близьких рідних очей, повних сльозами радості. Городові і полеві квітки, розсипані спрацьованими руками сільських дівчат, аж устелюють дорогу перед стрільцями. Оклики подиву, радості, признання, хвали аж о хмари відбиваються голосною луною! Ідуть привітання, промови, гостина — але серед радості... болючий удар!... Оповідать: „Скорше чим ви сюди прийшли і висвободили нас з-під московського наїзду прийняла наша кровю сполокана земля тіло вашого товариша. Раненого привезли сюди Москалі, а по смерті зложили його тіло на нашім цвинтарі!“...

В шпиталі.

Сільський звичайний цвинтар. Здалека здається лісок, або сад запустілий. Лише сум якийсь тихий віє від нього і царює торжественна повага... Свіжа ще цілком могила, грудки землі ще не уляглися, але на могилі свіжо зложені

цвіти, вінки з колосся і полевих маків, а побіч неї ціла верства всохлих повялих вінків... Видно, мешканцям села дорога і дуже близька серцю ся могила... На могилі хрест невеличкий, на нім російська надпись: „Здѣсь поминаетъ рядовой австрійской арміи Теофилъ Мелень“. По написі пізнати, що писала її рука, яка на хвилику тільки відложила убійче оружжя. Не хотіла російська надпись нічого більше сказати про покійника, але ціле село знає, хто він був і решту говорять ті свіжі і ті повялі цвіти...

Теофилъ Мелень, син народного учителя, уродився 1879 р., скінчив українську академічну гімназію у Львові і записався зразу на інженірський відділ львівської політехніки, опісля на філософський відділ львівського, а відтак віденського університету. Природний хист, широка читаність, критичний ум, гладкість слова, велика реторична зручність та переконуюче аргументованне висунули відразу покійного на одно з перших місць серед молодіжи. В академічному життю, в працях наукового кружка „Академічної Громади“, в освідомлючій та організаційній роботі серед української молодіжи, яку в роках 1900—5 вела т. зв. „Організація української молодіжи“ приймав він все визначну участь. Вже університетську лавку доводилося покійному замінювати часто на трибуну бесідника на робітничких вічах та зборах, а рівночасно з тим писав статті в українському органі для молодіжи „Молода Україна“ та польським з соціалістичною закраскою „Promień“.

По скінченню університету віддався цілком праці в рядах української соціалдемократичної партії. Його робота йшла головню в двох напрямках: як знаменитий бесідник приковував тисячі слухачів на робітничих зборах до своїх все легкою іронією закрашених висновків, влучним дотепом викликав вибухи сміху, безпощадною, а незвичайно зручною полемікою розбрюював і обезсилював кожного противника, силою і щирістю вислову поривав маси; як публіцист володів пером по майстерськи, уживав аргументів, які відразу переконували читача, його полемічні статті просто взірцеві. Свого часу редагував партійний орган „Воля“, був безперервно співробітником українських соціал-демократичних видавництв, членом редакції польського соціал-демократичного дневника „Głos“, а крім того містив статті також в інших органах польської та німецької соціал-демократії. Багато часу посвячував роботі по фахових робітничих організаціях — не диво, що тішився широкими симпатіями в партійних кругах, у львівському політичному життю партійним був одною з найбільше популярних особистостей.

З вибухом війни управа української соціалдемократичної партії делегувала т. Меленя разом з трьома іншими партійними товаришами до Головної Української Ради. З рамени Ради і „Боевої Управи“ тов. Мелень обїздив в серпні м. р. українські повіти та організував „Українських січових стрільців“. По заняттю Львова московською армією пок. Мелень зостався як урядник Каси хорих на місці, але мусів невдовзі ратувати ся утечею перед благодатями московського „визволення“, бо охорона розвела вже була пошукування за ним і тільки через щасливий випадок не попав в руки царських поїнаків. Утікаючи зі Львова, передістався до окопів, в яких стояли Українські січові стрільці, і відразу взяв участь в боях стрільців. Як делегат стрілецтва перебував зимою якийсь час у Відні, маючи до полагодження різні стрілецькі справи. З весною вернув назад в ряди стрілецтва. Короткий зір перешкоджав покійному дуже, щоби могло сповнитися його гаряче бажання — бути правильним українським січовим стрільцем. Але хотів конче бути на полі бою, бачити власними очима змагання борців за волю України і по силам своїм ділом сприяти ся до визволення рідного народу. Поїхав на поле боротьби як військовий кореспондент „Союзу визволення України“ і „Боевої Управи“. Не хотів однак бути тільки глядачем, брав самопал в руки, ходив в стрілецькі окопи, приймав участь в сутичках з ворожою армією, ходив з наказами і рапортами і полягав на становищі...

В покійнім тратить українська соціалдемократія дуже визначну, заслужену і надійну одиницю, бо був се чоловік з широким політичним утворенням, з бистрою орієнтацією, з чутким політичним змислом; крути знайомих і приятелів тратять в нім найкрасшого товариша: блискучий, нераз їдкий дотеп, знаменитий обсерваційний змисел, товариська вдача, щирий гумор — зєднували покійному широкі симпатії. Стоїть нам всім так живо перед очима: в устах довга віржинія (цигаро), з якою майже не розлучався; ідучи, лівий кулак на спині; сидючи, поправляє характеристичним рухом пенсене, час до часу стріпує і здмухує попіл з цигара... великі гарні очі дивляться не на лице, а в душу чоловіка, уста складаються в характеристичну, на пів іронічну, на пів ласкаву усмішку... Тяжко погодити ся з думкою, що нема його між живими. Є люди, що відходять і скоро забувають ся, бо не лишають по собі опорожненого місця, — місце бл. п. Меленя остане довго порожнім...

Вол. Темницький.

Чарівний світ минулих літ, —

Маєвий сон, весни гомон —

Мов сірий ранішній туман,

Що блудить сонно по-над лан,

Розвіяв ся, прогомонів —

Вже не вернуть минулих снів!

І в чар весняних ясних ночей

Вже серце вірити не хоче —

Пожовклий лист паде, паде —

Життє мина, кудись іде,

Зникає десь в незнану путь

І всі надії — вянуть, мруть...

Пожовклий лист паде... паде —

Холодний вихор вже гуде —

Кудись жене в незнану даль,

В душі лишається печаль...

Андрій Волошан.*

* Український однорічний охотник А. Волошан утратив очі в бою при Любліні від шрапнелі. Тепер знаходить ся в інституті для сліпих у Відні.

Війна Росії з Німеччиною і Австрією.

Огляд воєнних подій від 18. квітня до 18. червня 1915.

В останніх двох місяцях, про які тут пишемо, було найбільше воєнних подій і то подій, що мають найбільш далекосягале значіння з усіх дотеперішніх подій сучасної світової війни.

В попередньому огляді ми писали, що вже весна 1915 р. принесе рішення війни Росії на користь Німеччини і Австрії. Так дійсно й сталося. По нещасливій для Росії битві в Карпатах наступив небувалий погром царського війська в Галичині наступила для імперіялізма самодержавної Росії катастрофа, що мусить рішити некорисно для Росії судьбу цілого воєнного походу.

Царь Микола ніколи не мав щастя до місяця мая. Пригадаймо лише замах на нього в маю в Японії, далі маєві події в японській війні, та події в часі революції і перших початках російської „конституції“, але такого тяжкого, може навіть смертельного удару, як теперішній маєвий погром його війська, він ще не бачив. Страта всіх здобутків десятимісячної війни, втрата Карпат, утрата середньої Галичини, Перемишля, страта майже півмільйона війська — ось вислід маєвих подій.

В місяці квітні рішилася велика битва в Карпатах програною Росії. Російська армія, підкріплена здобутком Перемишля, цілим своїм тягарем наперла на карпатські провали, щоб відти витиснути противників і відкрити собі дорогу на Угорщину, Будапешт, Відень... Російські генерали за всяку ціну хотіли здобути Карпати, не жалували війська, кидали полки за полками проти ворога, але чисельна перевага російського війська не встигла віднести перемоги над австрійсько-німецьким військом в карпатських горах. В квітні офензива Росії в Карпатах спинилася, найперше в провалі Дуклі, в найліпшому переході на Угорщину, де вже коло 20. квітня Росіяне заперестали дальших атаків. Від 20. до 27. квітня намагалися вони передертися ще між Лупковом і Ужоком, але й тут безуспішно, а в останніх днях квітня ще пробували атаків на схід Ужока між Ужоком і Вишковым, та рівнож без ніякого результату. Програна карпатська офензива Росіян скінчилася великим ослабленням російської армії, а австрійсько-німецькому війську приготувала та улекшила пізніші перемоги в маю.

Коли в Карпатах російська офензива розбивалася в залізний відпир тісно злучених з собою союзників Німців та Австрійців, в тім самім часі поробили союзники великі приготування до проломання російського фронту в західній Галичині над Дунайцем. Дня 1. мая о год. 6 рано розпочалася гуком гармат над Дунайцем нова офензива проти Росіян, котра видала величезні успіхи.

В західній Галичині над Дунайцем займали Росіяне від ряду місяців знаменито укріплені позиції, які уважали нездобутими, і зовсім не сподівалися, що як раз в тім місці наступить напад. На ті позиції пішли приступом австрійсько-німецькі союзники дня 1. мая та проломили їх в двох місцях коло Горлиць і коло Тарнова. Приступ сей попередили основні приготування, — зібрання військ та уставлення артилерії, пороблені в такій тайні, що Росіяне нічого не зауважили і не передчували. Пролом в російських позиціях виконано передовсім при помочи великих мас артилерії, яку зібрали Австрійці на відтинку Дунайця. З російської сторони подають, що Австрійці зібрали там 1500 гармат. Приступ виконаний на лінії Дунайця між Вислою й Карпатами закінчився перемогою австрійсько-німецьких військ, ведених до бою німецьким генералом Макензеном, побідником

з-під Лодзі, та учителем царя Вільгельма в воєнній штудії. На цілій лінії викинено Росіян з їх укріплених позицій, здобуто перехід через Дунаець, а коло Горлиць проломано російський фронт на просторі коло 16 кілометрів. Сим виломом впали побідні війська союзників на заді російської армії і замкнули з півночі відворот тої армії, що стояла в Бескидах в провалі Дуклі аж до Лупкова.

Через перемогу над Дунайцем і пролом коло Горлиць захиталося російське військо на лінії 150 кілометрів від Висли аж по-за Лупків і почало невпорядкований відворот. Фронт в Бескидах між Дуклею і Лупковом не можливо було удержати й третя російська армія, що там стояла, для охорони перед окруженням і відтягтем з півночі мусіла розпочати чим скорший відворот. Але се її судьби не вратувало, більша частина сеї армії, зложеної з 5 корпусів, була знищена, 100.000 вояків дісталося в полон, а разом з убитими і раненими страти сеї армії винесли коло 150.000 вояків.

Знов ославлений генерал Радко Димітрів, що був командантом третьої армії, приніс російському цареві вже втретє погром. Воєнне щастя сьому вождови не дописало. Перший раз армія його потерпіла погром, як пробувала взяти приступом Перемишль, другий раз побили його армію Австрійці під Лімановою, а тепер втретє в Бескидах.

Раз розпочатий побідний похід австрійсько-німецького війська пішов нестримно вперед. З заходу іде німецька армія Макензена, а з полудня з Карпат іде в погоню за Росіянами карпатська армія Бороєвича. 4. мая проломали союзники третю лінію російського опору між Дунайцем і Вислою, 6. мая перейшли горішню Вислоку. 7. мая наслідки перемоги дають ся відчувати російській 8-й армії, що стояла між Лупковом і Ужоком, яка також під напором противників мусить відступити з своїх позицій в Карпатах з великими втратами. 9. мая проломано російську лінію коло Дембіці, тому полудневе російське крило над Нідою в Королівстві польським розпочало рівнож відворот від Піліці на схід Пйотркова аж до Висли, а австрійсько-німецькі війська посунулися в погоню за ним на схід та 12. мая здобули Кельці і гори на північний схід від Келець.

Росіяне з новими силами пробували здержати австрійсько-німецький похід, але без успіху. Навір союзних військ з заходу та з полудня від Карпат ішов даліше вперед. Дня 11. мая союзники перейшли долішню Вислоку, здобули Мелець, Ряшів, Динів, Сянік і Ліско. Тепер починає російський фронт і на схід від Ужока хитати ся, Росіяне завертають ся на Турку, та в долині Орави і Опора слід у слід за ними поступає карпатська армія генерала Лінзінгена.

В побідних боротьбах від 2. до 12. мая австрійсько-німецькі війська побили цілковито 3. і 8. російську армію, майже знищивши сі армії, здобули 130 кілометрів галицької землі, полонили 143.000 вояків, та взяли 100 гармат, 1350 машинових карабінів (кулеметів).

Дня 14. мая союзні війська заняли Ярослав і Рудник, а на полудне від Перемишля-Добромилі, Старий Самбір і Борислав. Дня 15. мая здобули Самбір, а 16. мая стали над Сяном та під Перемишлем.

Тепер починається друга частина, а саме бої за Перемишль та за східний беріг Сяну.

Росіяне зібрали тут війська, які лише могли зібрати по погромі в середній Галичині, і постановили боронити Перемишля і лінії Сяну. Але висість австрійсько-німецьких військ і стратегії виявила ся також тут.

З залізною послідовністю затіснювали союзники перетень довкола Перемишля, часть армії Макензена перейшла на східний беріг Сяну і здовж річки Любачівки і Вишні клином вбила ся в російський фронт та загрозила Перемишлеви з півночі. З кінцем мая Перемишль був окружений немов підковою союзними військами з заходу, півночі, полудня і почасти зі сходу, лише в сторону Медики мали Росіяне получение з своєю головною силою, але й сей перехід дістав ся під огонь ворожої артилерії. Росіяне з початку боронили Перемишль і пробували розпучливими контр-атаками здержати австрійсько-німецький похід, але перевага противника оказалась ся сильнішою. Дня 31. мая впали три форти на північній фронті кріпости, 1. червня два дальші форти, чим зроблено в ланцюгу укріплення значний виліт. Дальший опір Росіян був би для них безвиглядний, тому російська команда наказала з поспіхом опорожнити Перемишль.

Дня 2. червня Росіяне мусіли в неладі утікати з Перемишля, з тої самої кріпости, котру дня 22. марта заняли і котра коштувала їм стільки жертв крові. Дня 3. червня вдосвіта о годині пів до четвертої австрійсько-німецькі війська з триумфом знов вступили до Перемишля!

Втрата Перемишля, видимий знак погрому Росії в середній Галичині, викликала велике пригноблення не лиш у Росії, в її армії і народі, але також у трьох її союзників, Франції, Англії та Італії. Се розчарування мусіло бути тим прикріше, що здобутте Перемишля Росіянами дня 22. марта розтрублено як зворотну точку сеї війни. Тоді голосили всюди, що упадок Перемишля означає кінець панування Австрії в Галичині, означає рішачу подію цілої війни, так само як упадок Порт Артура був рішачим для російсько-японської, а упадок Мецу для французько-німецької війни 1870 р. Австрійську кріпость особисто перейняв в посідання начальний вожд російської армії, великий князь Николай Николаевич, котрий спровадив сюди навіть Миколу II, щоб засвідчити перед цілим світом вагу російської перемоги, а за пару місяців по тім Перемишль займають Німці й Австрійці! Повторила ся тут історія — в грандіозніших розмірах — не Порт Артура, але Адрианополя, здобутого Болгарами, а відтак відбитого знов Турками.

Кусманек — Артамонов — Кнайсль, австрійський, російський і німецький командант Перемишля — се три стадії в історії кріпости від 22. марта до 3. червня 1915, се свідоцтво переваги австрійсько-німецької стратегії і військової сили над російською.

По здобуттю Росіянами Перемишля чули ми, що Николай Николаевич рішив відбудувати кріпость, що з кінцем квітня всі укріплення були вже готові і що вартість кріпости небагато менша, як була за Австрійців. Перемишль укріпили Росіяне земляними укріпленнями, котрі можуть навіть доволі довго тримати ся, як свідчить про те напр. укріплене Англійцями подібним способом бельгійське місто Іперн. Але перемиські укріплення під ударами австрійсько-німецьких 30 і 40 центиметрових моздів по кількох днях облоги розсипали ся і оборонці мусіли втікати з кріпости.

Австрія і Німеччина на одній і тій самій кріпості показали світові, як боронити кріпости, а як їх здобувати, і зі свого діла можуть бути горді перед історією.

Рівночасно з подіями під Перемишлем ішов побідний похід полудневої армії німецького генерала Лінзінгена з Карпат, в напрямі Стрий-Станиславів та австрійської армії генерала Фляндер-Балгіна в напрямі Станиславова-Заліщик. Обі армії мали на цілі досягнути лінії Дністра.

Дня 1. червня викинули німецькі війська під проводом генерала Ботнера Росіян з їх сильно-укріплених позицій коло Стрия, заняли Стрий, та почали дальше посувати ся на північ.

По заняттю Перемишля був на лінії Сяну в арміях Макензена і Бем-Ермолі розмірний спокій протягом майже десяти днів, аж до 12. червня, а тим часом воєнну акцію продовжали полудневі армії Лінзінгена і Фляндера в напрямі Дністра. Армія Фляндера, що вже з початком мая стояла над Дністром на буковинській полудневій стороні, мусіла в половині мая завернути ся назад на лінію Прута між Коломиєю й Чернівцями. В тім самім часі, коли Росіяне потерпіли погром над Дунайцем і Вислокою, пробували ратунку в натиску на східне крило Австрійців на Буковині та на галицькім Покутті. Тут кинули вони значніші сили війська з наміром проломити австрійське крило, обсадити цілу Буковину, та оперти ся на Карпатах. План не вдав ся. Армія Фляндера завершила ся на лінію Прута, не пустила Росіян дальше на полудне, а з кінцем мая розпочала зі своєї сторони наступлення. В першій половині червня ся армія прогнала Росіян з полудневого боку Дністра, заняла Станиславів, Нижнів і Заліщики та стала над Дністром.

Армія Лінзінгена між Станиславовом і Стриєм поступила вперед та стала над Дністром коло Журавна, Жидачева і Миколаєва.

Армія Макензена по кількадевній перерві для набрання сил і відпочинку розпочала дня 12. червня приступ на російські позиції на східній березі Сяну від Любачева до Мостиск, побила тут на цілій лінії російське військо й змусила до відвороту в сторону Городка і Янова. Тепер армія Макензена дійшла вже до Городка і Янова в 28 кілометрах від Львова!

Погром російської армії в Галичині має три етапи. Перший етап се битва над Дунайцем і в Карпатах. Росіяне, побиті там, завернули ся аж над Сян та постановили на лінії Сяну і Дністра здержати австрійсько-німецький похід. Се не вдало ся. Лінію Сяну по завзятих боях Росіяне втратили, а тепер іде бій о лінію Дністра, яку також готові в найблизших днях утратити. Тоді наступить третій етап боротьби в Галичині, бої за Львів, послідню точку опору Росіян в Галичині. З упадком Львова судба війни з Росією на галицькім терені буде остаточно рішена на некористь і згубу зажерливого царизму.

Обі сторони, як Росія так Австрія і Німеччина звернули всі свої сили на боротьби в Галичині, тут шукають вони рішення російської, а може й цілої європейської війни. На інших теренах, в Королівстві польськім, аж до східної Прусії був спокій. Лише на найдальшій північній крилі на північ від Німана розпочали Німці офензиву на російській території в Курляндії. Німці заняли російську пристань Лібаву, пішли на 150 кілометрів в гліб Курляндії аж під Мітаву, потому завернули над ріку Дубіссу і Віндаву, та тут кріпко осадились головно між Шавлями й Росієнами. В тім маєві поході на північ від Німана Німці взяли 24.700 Росіян в полон, здобули 16 гармат і 47 кулеметів, а в дрібних боях між Німаном і Піліцею взяли 6943 полонених та 11 кулеметів, разом отже на фронті по-за Галичиною взяли Німці 31.643 полонених Росіян.

Та далеко більша здобич Німців і Австрійців була в маю на галицькім терені, здобич, яка досі в історії воєн світа не має

собі рівної і свідчить про велич погрому російської армії в Галичині. Протягом місяця мая взяли Німці та Австрійці в Галичині 863 офіцерів, 268.869 вояків, 251 легких і тяжких орудій, 576 машинових карабінів і 189 муніційних возів. До цього треба долучити ще великий військовий матеріал, як от напр. лише при одній з карпатських армій забрано 8500 артилерійських набоїв, $5\frac{1}{2}$ мільйонів патронів до рушниць, 32.000 російських карабінів і 21.000 білого (холодного) оружия. Разом отже в маю стратили Росіяне 1000 офіцерів а по-над 300.000 нижніх чинів.

Від 1. червня до 15. червня забрали Німці і Австрійці дальших 108 офіцерів, 122.300 нижніх чинів, 53 гармат, 187 кулеметів і 58 муніційних возів. Отже протягом півтора місяця російська армія втратила самих полонених 423.000, себто сливе півмільйона вояків.

І так протягом півтора місяця втратила Росія овочі цілого дотеперішнього десятимісячного походу, втратила Карпати, втратила Перемишль і Сян, втратила Дністер, а незабаром утратить цілу Галичину. Николай Николаєвич бажав „побідні“ свої війська повести з-над Дунайця на Краків, Прагу, Відень і Будапешт, щоб завдати смертельний удар в серце Австрії, а тим часом його армія, здештована і побита, мусіла втікати туди, де була з початком війни в вересні 1914 р. Всі дотеперішні жертви, видані на здобуття Галичини, мільйони людей, мільярди рублів пішли на марно під важкими ударами німецької і австрійської армії. Сю побіду над російською армією треба тим вище ставити, що наступила вона в десятім місяці війни, коли Росія від ряду місяців голосила на цілий світ, що „Австрія вже розторощена“, що „її армія розбита, опору дальшого ставити вже не може“. Тим часом та Австрія в злучі з Німеччиною, не оглядаючи ся, що на полудні кинув ся на неї, як потайний собака, її „союзник“, завдає рішучі удари російському колюсові.

Над Дунайцем, в Карпатах, над Сяном, під Перемишлем понесла погром російська армія, та армія не народів Росії, але

самодержавної царської Росії. Самодержавна політика російська, що намагала ся загартувати чужі краї, замість дбати по розвитку та добробут власної країни, кинула насильно народи Росії в найстрашнішу війну, яка коли була, кинула легкодушно, не обчислюючи ся з власними силами і з силами противників. Тепер показуєть ся, що „шапками закидати“ Німців і Австрійців не можна, що російський військовий апарат не доростає австрійсько-німецькому.

Цілі, котрі царизм обіццював досягнути сею війною, а саме Галичина і Царгород, з кожним днем стають що раз дальшими, що раз більше неможливими до досягнення. Народи Росії починають се пізнавати і ставити собі питання, пощо царат каже давати такі великі жертви крові і майна, починає будити ся обурення і гнів народів на злочинне царське правительство.

Офіційна Росія однак не хоче признати себе побитою, бажає виповнити страти по дотеперішніх тяжких ударах і розпучливо добуває всіх сил, щоб оминати дальший погром. Але воєнна сила Росії є вже захитана в своїх основах і ніякі зусилля не зможуть довести російської армії знову до такої сили, щоб вона могла з успіхом загрозити своїм противникам. Що правда засоби, людського матеріалу в Росії ще великі, але се все сира маса, котру треба ще вишколити в військовій штудії, котрій треба ще дати оруже, амуніцію та відповідний до її числа офіцерський провід. Всього того бракує Росії і тому її армії, дезорганізовані дотеперішніми невдачами, перестали бути грізними для західного противника, котрий тепер має — особливо завдяки своїй знаменитій артилерії — велику мілітарну перевагу. Довгого часу потреба би, щоби російська армія зреорганізувала ся, та підняла більшу офензиву, тому походу Росії на захід в найближшій будучности не треба сподівати ся. За те на основі дотеперішніх успіхів і нестримного побідного походу Німців та Австрійців належить числити ся з їх дальшим походом на Схід, на українські землі Росії!...

Хроніка світових військових подій.

(Від 1-го до 30-го квітня.)

1. квітня. Напів Росіян в Бескидах починає ослабати. В східних Бескидах по кривавих, для Росіян безуспішних боротьбах спокій. — В східній Галичині в Карпатах ідуть бої, Росіяне виступили зі значними силами. — На російській границі між Дністром і Прутом Австрійці відкинули Росіян, котрі з більшими силами напали в 10 до 15 рядів. — Над Нідою безуспішний нічний приступ Росіян. — Між Масом і Мозелем завзяті бої артилерії, в Прістервальді та на захід від нього завзяті боротьби інфантерії, для Французів некорисні. — Французький легун кидає бомби на Мюльгейм, Несенбург над Рейном та на Філіппен в Бадені. — Російська флотія перестав осілювати Босфор ізза лихої погоди. Між британським військом в Індії виникли неспокої. — Австрійський літак кидає бомби на Цетіне. — З днем 1. квітня було в німецькій полові Росіян 5140 офіцерів, 504.210 вояків, французьких офіцерів 3868, вояків 238.496, бельгійських офіцерів 647, вояків 39.620, англійських офіцерів 520, вояків 20.307.

2. квітня. В східних Бескидах лиш в долині Ляборчі та на полудне Вірави бої. — За дла нових російських сил Австрійці взяли назад свої війська, висунені наперед коло Тісної і Беретів. — Російські атаки на північ Ужока криво відкинено. — Всі дивізії, що стояли облогою під Перемишлем, сконатовано на фронті Карпат. — Між Дністром і Прутом по вчорашній побіді спокій. — Недала проба Бельгійців взяти забраний їм 31. марта двір Клостер Гук. В Прістервальді недалий французький напад. — Атаку Французів на горби коло Нідераспах на захід від Мюльгайма в Ельзасі відкинено. — Французький парламент ухвалює покласти річницю 1917-й до військової служби. Чотири німецькі літаки кинули бомби на Мервіль коло Газебрука. — Англійська торговельна флотія стратила через війну кораблів на 3 мільйони фунтів штерл. вартости, при вартости всіх кораблів 150 міль. фунт. штерл., а ладунку 4 і пів мільйона фунт. шт. на цілу вартість ладунків 777 міль. фунт. штерл. — Над Вардаром в Македонії бої між Сербіями і болгарськими четами.

3. квітня. В східних Бескидах в долині Ляборчі і коло Вірави успішні для Австрійців бої, при чім Росіяне стратили 2.020 полонених. — Слабий, корот

кий приступ Росіян на північ Ужока. — Російські атаки коло Августова відкинено. — На західнім березі каналу Ізери коло Діксмюдена Німці відобрали від Бельгійців місцевість Дрірахтен. — В Прістервальді безуспішні атаки Французів.

4. квітня. В східних Бескидах дальше завзяті бої. — На схід від Заліщик коло Устї єпископського відкинули Австрійці Росіян з полудневого берега Дністра та взяли 1400 людей в полон. — Німецька артилерія здержує бельгійські підкріплення, що йшли відібрати село Дрірахтен, та французькі атаки в Арнонах. — Безуспішні атаки французької піхоти на захід Понт-а-Мусону. — В Прістервальді Німці, висадивши ворожі траншеї, поступили дещо вперед. — Два панцирники вистрілюють 300 гранатів на турецькі батареї при вході до Дарданелів. На побережю Дарданелів висаджено 1.800 англійсько-французького війська, яких Турки вночі вибили до ноги.

5. квітня. На горах на схід від долини Ляборчі австрійські і німецькі війська здобули сильні російські позиції та взяли 5040 бранців. В сусіднім відтинку відкинено напади Росіян та взято 2570 в полон. Безуспішний нічний приступ Росіян на півн. схід Отинії. — Безуспішні російські атаки коло Кальварії і Августова. — Французи розпочали живу воєнну акцію між Масом і Мозелем з тяжкими втратами та без успіхів. Боротьби будуть тут дальше вести ся, бо в Шампанії всі заходи Французів оказали ся безвиглядними. Французький літак кинув бомби над Мюльгаймом. Німці кинули бомби на Ст. Діє, Армантіє, та Гаверскерке. — Генерал-маршал Іюльц-паша заявляє, що Дарданелів не можливо взяти. На Кавказі малі бої коло Ісхіяна і Тавскерта.

6. квітня. В Карпатах дальші боротьби. — Коло Андреева, в Королівтві польським, в 30 кілометрах на полудн. схід від Мемеля, побита німецька кавалерія два російські батальйони. — Німці опустили в Фляндрії село Дрірахтен. В Арнонах, коло Вердена, на височині Комбр, коло Ейла, коло Апрмона та Флрей безуспішні французькі атаки. На горі Гартмансвайлеркопф завзята боротьба не зважаючи на сніговицю. — Сербі острілюють місто Орсову,

а Австрійці за те Білгород. — Затонула німецька підводна лодка „У 29“ з геройським капітаном Веддіненом.

7. квітня. В східних Бескидах бої досягнули вершка під час великодушних свят. Австрійці і Німці відкинули всі атаки Росіян, скріплених військом з-під Перемишля, в контр-атаках здобули багато російських становищ та взяли 10.000 Росіян в полон і силу воєнного матеріалу. На схід долини Ляборчі місцями завзяті бої. — Бої між Масом і Мозелею тривають даліше. Втрати Французів незвичайно великі, хоч вони не досягнули найменшого успіху.

8. квітня. В лісних Карпатах Росіяне повторюють приступи, не жалуючи воєнків, та покривають побоевища горами трупів і ранених. Австрійці взяли 1600 Росіян в полон. — На схід від Кальварії боротьби. — Німці кидають на Реймс гранати. Між Масом і Мозелею боротьби зі збільшеною силою. Німці відбирають Дрірахтен та беруть в полон 200 Бельгійців.

9. квітня. На схід Ужока також завзяті бої. Німецькі війська здобули коло Тухольки важну гірську позицію та взяли 1.000 Росіян в полон. В долині Опора та при жерелах Сгрия безуспішні російські атаки. — Разом взято того дня 2.150 Росіян в полон. Коло Кальварії атаки Росіян не мають щастя. — В Шампані коло Босежу та між Масом і Мозелею боротьби.

10. квітня. В Карпатах місцями бої. На схід від Ужока взяли Австрійці 713 Росіян в полон. В полудн. схід. Галичині боротьба артилерії. — Коло Марімполя і Кальварії та коло Каймок відкинено російські атаки. — В Польщі на полудне від Висли живий огонь піхоти та артилерії. — Боротьби між Масом і Мозелею вечором стали більше завзятими. Втрати Французів дуже великі. — Турецьке місто Іаза в Сирії острілювали два ворожі панцирники.

11. квітня. В Карпатах, головню на схід від Ужока відкинено багато російських атаків та взято 830 воєнків в полон. — При нападі з Марімполя на схід взяли Німці 9 офіцерів і 1350 воєнків в полон. — Коло Ломжі кидають Росіяне бомби з отруйливими газами. — В Аргонах безуспішні французькі атаки, між Масом і Мозелею відносний спокій. Німецький літак у відилату за Мюльгейм кидає бомби на Нансі.

12. квітня. Російська офензива в Карпатах, що тривала від 20. марта, спинилася на цілм фронті. — Безуспішні боротьби Французів між Масом і Мозелею.

13. квітня. В Карпатах лише місцями боротьба артилерії. — Відобрано від Росіян зайнятої позиції на півн. захід від Ужока. — У Франції бої коло Вердена, між Масом і Мозелею, в Воєзах і Прістервальді.

14. квітня. Безуспішний приступ Росіян коло Єнжковиць над Білою. — Коло Висоцька вижого над Стрієм Австрійці відкинули приступ Росіян. — Російські війська переводять нове утрупованне з огляду на нові значні сили противника в Карпатах. — На Кавказі успіхи турецького 9. і 10. корпусу між Олті і Артіном.

15. квітня. Над Нідою артилерія спалила російський склад муніції. — В Карпатах місцями дрібні бої. — Коло Кальварії Німці взяли в останніх днях 1000 Росіян в полон. — Французький літак кидає бомби на Фрейбург. — Бої на полудневім боці гори Льорего в Франції. — Англійський панцирник острілює форти в Дарданелях, а російська фльота міста Бредлі і Зунгульдак на азійським побережжю. — В Індії вибухали розрухи.

16. квітня. В лісних Бескидах взято 1200 Росіян в полон під час завзятих російських атаків. — Англійці уживають коло Іперну бомб з трійливими газами. — Французький літак кидає бомби на Страсбург, а німецький на Кале і Ірінч коло Лондону.

17. квітня. В лісних Карпатах криваво відкинено поодинокі російські атаки. — В Воєзах Німці здобули французьку позицію.

18. квітня. В Воєзах безуспішні атаки Французів. — В Дарданелях затонула англійська підводна лодка „Е. 16“. — Іолі-паша іменованний начальним командантом 1-ї турецької армії.

19. квітня. Дрібні боротьби в Шампані, в Аргонах, в Воєзах і між Масом та Мозелею. — Англійська фльота торпедових лодок бажає зблизити ся до Дарданелів, але турецькі батарії її прогнали. — На Кавказі Росіяне мусіли опустити важні місцевості над Чорним морем. В Персії Турки поступають вперед.

20. квітня. В Карпатах в провалі Дуклі спокій. Російські атаки між долиною Ляборчі і Унгом, при чім Росіяне стратили 3000 полонених. Мимо всіх їх заходів провал Ужока міцно держить ся в австрійських руках. — Німці кинули на твердиню Білосток 150 бомб з літаків. — Відкинені французький приступ між Масом і Мозелею. — Боротьба артилерії сербської і австрійської коло Текії.

21. квітня. В Карпатах здержано новий російський приступ проти австрійських становищ в провалі Ужока, при чім взято 1200 Росіян в полон. — В Аргонах і між Масом та Мозелею боротьби артилерії. В Прістервальді Французи атакують Німців. — Німецький літак кидає бомби на місто Амьєн.

22. квітня. В Карпатах місцями боротьба артилерії. — Під Іперном Німці перейшли до атаки коло Пількен на просторі 9 кілометрів, та коло Гет Сас перейшли на західний бік ізерського каналу, заняли також Лянгемарк, Стенітрат і Пількен. При тім взяли 1600 полонених Французів і Англійців та 30 гармат. — Між Масом і Мозелею завзяті бої, Французи вдерли ся в передні німецькі позиції, але їх відкинено.

23. квітня. В провалі Ужока атаки Росіян, відкинені Австрійцями. — Коло Іперну число полонених Французів і Англійців збільшило ся до 2470 воєнків, гармат взято 39. — В Шампані висаджування французьких траншей. Між Масом і Мозелею нові атаки Французів. — В Прістервальді Німці роблять поступи.

24. квітня. В долині Орави коло Козьови здобули Австрійці гору Острый верх. — В Карпатах місцями боротьба артилерії. — На захід від Цеханова два невдачні приступи Росіян. — Німці кидають на Білосток 20 бомб. — Коло Іперну Німці роблять дальші поступи і беруть 1000 Англійців в полон. — На горах Маси коло Комбра тяжка поразка Французів. Німці перебили кілька французьких траншей і взяли 1600 Французів в полон та 17 гармат.

25. квітня. На схід від Ужока боротьби. — В долині Орави успіхи Австрійців коло Козьови, причім Росіяне втратили 1000 полонених. Безуспішні атаки Росіян, щоби відискати Острый верх. — Атака Німців коло Іперну поступає дальше вперед. Німці взяли в тих боротьбах досі 5000 полонених і 45 гармат. — На горах Маси приступ Німців був рівнож успішний. — В Воєзах Німці здобули наново гору Гартмансвайлерскоф. — Англійці пробують висадити війська на дарданельський півострові Іаліполі. — Рівночасно російська фльота зближаєть ся до Босфору, але її проганяють стріли з турецьких форти.

26. квітня. В Карпатах на схід від Ужока спокій. — На Буковині коло Вікна поступили Австрійці вперед. — Коло Іперну Англійці розпочали з новими силами приступ на німецькі становища, але без успіху. — Бої в Аргонах, на горах над Масою, в лісі Ейлі, в Прістервальді і в Воєзах.

27. квітня. Безуспішні атаки Росіян на Острый верх. — На схід від Сувалок Німці здобули російські позиції на ширині фронту 20 кілометрів. — В Шампані успіхи Німців. — 16 англійсько-французьких панцирників атакують Дарданелі тисячами гранатів без успіху. Турки ушкодили англійські панцирники „Маджестік“ і „Тріумф“. — Австрійська підводна лодка затоплює на Адрійським морі французький панцирник „Іамбета“.

28. квітня. В Карпатах та в російській Польщі в багатьох місцях боротьба артилерії. — В долині Опора безуспішні атаки Росіян. — Англійці безуспішно пробують прогнати Німців з західного берега каналу Ізери коло Іперну. — На горах Маси Німці посували ся на кількост метрів вперед.

29. квітня. В долині Орави і Опора відперто російські атаки з великими втратами. — Німці розпочали зі східної Прусії похід на російську територію, дійшли до залізничної лінії Двинск—Лібава і розпочали боротьби коло Шавлів. — Німці бомбардують французьку твердиню Дюнкірхен з віддалі понад 30 верстов. — В боротьбах на горах над Масою від 24. до 28. квітня стратили Французи в полонених 4000 воєнків і 43 офіцерів.

30. квітня. В російській Польщі завзята боротьба артилерії. — Нові атаки Росіян в долині Орави і Опора без успіху. — Німці побили Росіян коло Шавлів, Росіяне завергають ся в напрямі Мітави. — Боротьби коло Іперну на західнім березі каналу невдачні для Англійців. — На Кавказі коло Артіна Турки розбили Росіян на цілм фронті і змусили їх до відвороту.

Чужа преса про нас.

Англійська преса.

Як досі, так і тепер офіційна англійська преса, інформована нашими „приятелями“, торочить про симпатії українського населення в Галичині до часових завойовників сього краю, стараючись за всяку ціну розбишацький похід Росії охрестити іменем „визволення“. Згадати б тільки кореспонденції в часописах: „The Times“ (23. III. 1915), „Morning Post“ (24. III. 1915), „Glasgow Herald“ (16. III. 1915), „Aberdeen Free Press“ (6. IV. 1914) і др. До сього роду кампаній можна б

зачислити і лист R. W. Seton-Watson'a до редактора „The Times“ але з певним застереженням. А в тім треба зазначити, що подібну ролю, як дотепер нам, приписує англійська преса вже тепер усім народам Австрії, лишаючи зовсім на боці питання, яке могла б їй поставити кожда думаюча дитина: хто ж властиво воює в австрійській армії? — „The Christian World“ (8. IV. 1915) подає у статті: „Семигород і Буковина“ географічно-топографічний опис Буковини, говорить про її населення, народність і релігію та історію прилучення до Австрії. При сій нагоді говорить ся про поло-

ження сеї країни під австрійським панованням таке: „Треба сказати про австрійське володіння на Буковині, що воно лагідне і далеке від всякого наміру насилувати народ або наложити йому тягари, неможливі до знесення. Буковина має самоуправу на цілковито ліберальній основі, а її сойм гуртує найліпші і наймудріші голови воевідства“. — Із замітки Д. Рафаловича в „Universe“ (26. III. 1915) п. т. „Уніятська церква в Галичині“ довідуємося, що в лондонському парламенті 5. і 10. III. посол Ginnell вніс інтерпеляцію в справі ув'язненого митроп. Шептицького, але преса сей факт промовчала. — Той самий автор в „New Age“ (8. IV. 1915) в листі до редактора, затитулованім „Тарас Шевченко“, згадує за переклад Р. Selver'a Шевченкового „Заповіту“, критикує переклад деяких Тарасових поезій пані Войніч, а відтак говорить про вплив Шевченкової музи на український „есенціонально поетичний“ народ. „Імя Шевченка — пише він — знане кожному Українцеві на цілм світі. Кождий хлопець і дівчина може виголосити його поему з пам'яті, кожда сільська хата скриває десь частолістований примірник його творів, ілюстрований деякими його власними рисунками і малюнками. Він є звязю, висловом свого краю і свого народу“. Згадавши про Шевченківські обходи у Львові минулого року і про численну участь в них сільського населення та про заборону сих обходів в Росії, говорить Рафалович далі: „Тарас Шевченко, поет і мужик, своїми страшними муками з рук російського правительства справив душі своїх земляків. Справді його імя між ними тішить ся культом. Нехай же його дух спічне векорі на лоні Бога! Бо, дійсно, як він бажав сього так палко, Україні нині зеднались і незабаром будуть свободні“. — Цікаву статтю приносить „Justice“ (1. IV. 1915) п. т. „Ведмідь на золотім Розі“, якої авторкою є Rosalind Travers Hyndman. Піддавши безпощадній критиці поведінку англійської преси, що захоплюється і розпливається над „чеснотами“ Москалів, забуваючи про арештування і заслання п'ятох соціалістичних депутатів до Думи, про вивезення митрополита Шептицького, про що преса мовчить, про гніт Фінляндії, Польщі, України, а тепер і Галичини, авторка каже далі, що нині вже всім ясно, що Росія хоче завоювати Царгород, а відтак звернути свій жадний погляд на балканські держави. Нині вже натякають Москалі на се, що Румунія, а без сумніву і Болгарія, мають незабаром попасти в таке відношення до Росії, як Баварія до Німеччини. Далі приїде черга на Італію... Англія дурила себе, що австрійські Славяне стануть по стороні Росії, тимчасом Українці і Поляки борються по обох сторонах, а революти других Славян годі діждатись, бо вони знають, що з двох лих кращим є дотеперішня залежність в порівнянні з залежністю від Росії. Ані один народ, підчинений Росії, не вдоволений з російського пановання.

„Яку ж політику — питає авторка — можуть західні держави протиставити сій страшній програмі зросту Росії?..“

Лише сю: сотворення ряду автономних, а остаточно незалежних націй в цілі сотворення ланцюга з вільних славянських держав в Європі, які б задержали в належних границях безоглядну експанзію царської держави“. — Під сю рубрику можна з'ягнути також „Відкритий лист до Дра А. Howell Gerard'a з Філадельфії“ написаний по англійськи Дром Кл. бароном von Pirquet, професором віденського університету. Лист доданий до видаваних на час війни для

Американців в Європі „The Continental Times“ і є апелем до американського народу, аби його відвернути від симпатії до державної Росії та прихилити його серце на сторону покривдженої Австрії. Для нас він замітний тим, що звертає увагу Американців на російський гніт і поневолення менших російських національностей, між ними і української, яких звичай, мову й релігійні ідеали топче Росія ногами. Замітний лист і тим, що автор старається в нім розкрити очі Америки на дике поведінку московських військ у східній Галичині й на Буковині. „Не маєте поняття, — пише автор — в який спосіб і в якій кількості зруйновано жінок, дівчат, а навіть дітей. (Автор має на думці насильства і сполучені з ними заразливі недуги). Пригадую собі, яке почування викликає в Америці факт, коли білого чоловіка заатакує Негр. А тут тисячі білих жінок насилують Азіати серед найстрашніших обставин“. Можна надіятись, що сей апел до Америки розбудить совість сього народу, котрий так високо держить прапор моралі і жіночих прав і бодай згляд на сю мученицю, українську жінку, зродить в нім протест проти варварів наїздників.

Знаменитим документом ігноранції у славянських справах і продажности англійської преси є стаття Sergius'a в „Sunday Times“ (18. IV. 1915) п. т. „Російські поступки в Карпатах“. Автор з сузітською хітрістю жалує нещасної Галичини, порівнюючи її долю з долею Бельгії — та замість звернути свої докори на адресу правдивого винуватця, Росії, він добачує всю вину по стороні Австрії! Галичина впала жертвою в боротьбі за визволення!... „Сі світлі міста — пише він — зі своїми середньовіковими церквами і старовиною, на яку нема ціни, сей край повний поезії, характеристичної прикмети цілої „Малоросії“ (sic!), його прегарні жінки і кремезні мушчини, що ніколи не затрачують своїх первісності і немов дїточої ввічливості та гостинності, яких щирому серцю пожаданий всякий чужинець, перебули терпіння, ані дрібки не менші чим терпіння Бельгії“. Все те гарне, коли б не було подиктоване русофільством. Бо що каже автор низше? — „Загальний вигляд краю виказує почорнілі згарища лісів, останки висаджених мостів, зничених піль, де щойно перед восьми місяцями красувала ся розкішна, спокійна картина. Тяжко собі уявити, як оставше населення зможе справити поля під нові засіви, коли зважити, що більшість мушчин будь служить в армії, будь була прогнана Австрійцями“ (sic!). А спасення з сього лиха принесе українському населенню гуманний царат! Галичина дістала вже дуже добру управу, що рекрутується з самих уміркованих елементів і нею завідує „можливо найліпшим способом“. Населення всім сим вдоволене (?!), бо остаточно воно досягнуло се, чого бажало. Значна більшість населення се Москалі (!). „Вони думають і чують на російський лад, їх почування й симпатії переносять ся на ті самі предмети, вони належать до греко-православної церкви, що в'яжесть ся тісно з „уніатською“ або пануючою церквою в Росії. Остаточно їх мова, звичай, вдача, а навіть деякі з хиб їх характеру спільні обом“. Ось таких інформаторів має Альбїон! — Мило відрізняється від виводів русофілів покрою Sergius'a безсторонний голос американської часописи „New York Evening Post“ (13. III. 1915) п. т. „Жінка носить меч в австрійській армії“, де говорить ся про кадет-аспіранта „Fräulein Olena Stepaniw“ з Вишнівчика на Україні. Подано тут інтерв'ю з О. Степанівною, яке свого часу помістили віденські часописи з певними

доповненнями про вигляд і заховання сього незвичайного жовтіра-жінки.

„Liverpool Post“ (20. IV. 1915) містить статтю W. Pemenan'a п. з. „Пангерманізм“, в якій згадується про видану в р. 1895 німецьку книжку „Großdeutschland und Mitteleuropa im das Jahr 1950“, де автор передбачає будучу війну Німеччини з Росією, яка в разі успіху приведе до здвигнення польської і української держави і сотворить дві територіальні групи; друга з них буде становити величезний „Zollverein“ і обійматиме „німецьку федерацію, балтійські князівства, польське королівство, українську державу, Румунію і значно розширену Сербію“. — „The Daily Chronicle“ (28. IV. 1915) у дописі зі Львова пера Harold'a Williams'a подає картину нинішнього Львова, який лиш деякими написами пригадує, що був австрійським містом, а відтак подає його історію від часів заснування аж до часів цілковитого сполоніювання. При сій нагоді автор натякає на боротьбу нашого народу з польонізаторами на полі релігійнім і культурнім. Більшість українського населення Львова втікла перед наїздниками, а митрополит свою відвагу відпокутував засланням. Ще раз автор подає образ історичного Львова з його старими церквами і брацтвом, яке колись боронило народ перед атаками єзуїтів, і зазначивши, що хоча теперішні московські управителі міста симпатизують з Поляками, то се не здержить їх перед зрусіфікованням сього міста, висказує цікавість, якою дорогою піде метаморфоза.

„The Queen“ (1. V. 1915), містить замітку до припущень Hilaire Belloc'a в Pearson's „Magazine“ що до будучої зміни карти Європи, при чім сумнівається в можливості зреалізованні визвольних змагань України, виходячи з хибного założення, що населення України є „малоросійське“. — В дальшій своїй описі подорожі по Галичині Raseur в VIII розд. (The Varsity — The Isis, 27. IV. 1915) говорить про поїздку в околиці Стрия. Синевідсько на погляд автора се село спеціально українське. Описуючи се село, автор натякає на гегемонію Поляків над Українцями і на впливаючу з неї боротьбу обох народів, яка доводить до брутальних сцен з одного і другого боку. З нагоди поїздки до Лисятич, автор говорить про аномалію, що проявляється в самовільнім розміщенню залізничних стацій в Галичині не по селах, але далеко від них, о скільки сього домагається положення шляхоцького двора. Коли в Угорську автор звертає увагу на церков з її старим гарним стилем, то в Лисятичах цікавить його мужик-сміхун, приятель пароха, помімо сього, що є він соціаліст і вольнодумець — „обставина досить замітна в сій часті Європи“. Дальше описує Raseur сільський колодязь з журавлем і примітивний ткацький промисл нашого люду. — Побіч сього опису нашого краю стрічаємо в „Manchester Guardian“ (3. V. 1915) опис Карпат пера Rosalind'-и Travers Hyndman, де авторка, висказуючи співчуття до нашого народу, що терпить чимало від теперішньої війни, потішається тим, що бодай тепер вовки не хапають немовлят нашим гірникам, як се діється в мирних часах. Очевидно авторка хоче представити Галичину як край, повний орієнтальної романтики і примітивної краси.

Італійська преса.

Італійський апетит на всі надбережні краї Адрієйського моря охолодила націоналістична російська преса, яка стала

на становищу покровительки всіх Славян і заявила, що для південних Славян вже краще зносити ярмо Австрії, чим попасти у гірше ярмо Італії. Ся постава російської преси, особливо „Нового Времени“, викликала гострі атаки проти неї на сторінках італійської націоналістичної преси, що аж тепер постановила здерти маску псевдопанславистичних аспірацій з офіційної Росії і з обуренням стала таврувати перфідну її політику з етикетною визвольних змагань поневолених націй. На доказ, що Росії навіть не сниться ся визволення Славян, італійська преса наводить факт „визволювання Польщі“, називаючи його „сумною, негідною комедією“, і факт поневолення, крім інших націй, і української. На сю тему пише в „L'Idea Nazionale“ (4. IV. 1915) Маріо Альберті у статті „Принцип національності: Росія і Далмація“ і Руджеро Фауро (3. IV. 1915) у статті „Москалі Італії“, остерегаючи Італійців перед нахабством Росії, безоглядної деспотки і гнобительки України, а в останніх часах і Галичини. — В подібнім тоні пише соціалістичне „Avanti“ (6. IV. 1915), репродукуючи частину статті Ерика Малаєстесті, де між іншим читаємо: „Хто ж має думати про визволення поневолених націй? . . . Може Росія, яка, де б ні поставила ногу, в Галичині і Буковині, давить навіть і ті останки автономії, які признавала Австрія, проскрібує криву мову, масакрує Жидів і переслідує православних (sic!) уніятів?“ — Той сам журнал у статті Австрія, виджена підчас війни“ (24. III. 1915) торкається між іншим болючої рани, галицького русофільства, і подає його причини та винуватців. — „Corriere d'Italia“ (1. IV. 1915) пише про депутацію нашого духовенства у президента графа Штірка і подає зміст меморіалу та відповіді президента. Надто в другій нотатці подано за „Кієвлянином“ вістку про переселювання православних попів до Галичини з сим застереженням, що вони мусять знати українську мову. При тім замічено: „Москалі дотепер постійно голосили, що московська і українська мова ідентичні; тепер зневолені признати, що, аби успішно ширити православну пропаганду, треба попри незрозумілу Русинам російську мову знати також мову українську“. Відтак подано заперечення „Кієвлянина“ буцімто на інтервенцію папи випущено митропол. Шептицького на волю і вістку, що інтервенція деяких членів рос. Академії наук в цілі визволення проф. Грушевського не мала успіху.

„Giornale d'Italia“ (16. IV. 1915) у замітці „Русифікація Львова“ подає за „Neue Freie Presse“ дальші подвиги царату над „визволюванням“ Галичини. Говорить ся про заведення скрізь російських написів, про вивіз хлопців в глиб Росії, аби їх виховати в православ'ю, про заборону священикам згадувати при літургії папу яко голову церкви, про вивіз тисячів населення в Росію та намір спровадження до Галичини сибірських „Kulturträger-ів“ числом 300 тисяч. Немов доповненням до сих вістей і їх оцінкою є инша стаття згаданої часописи, в якій міститься полеміка з „Реч'ю“ на тему італійських аспірацій до Адріатики. Між іншими атаками на „Реч“ читаємо тут таке: „Як є який край, що не може покликуватись на право національності, то є ним якраз Росія, яка держить вже під своїм не дуже . . . ліберальним пануванням не знати вже кілька націй тай ще отверто бажає здобути нові позиції політичні, стратегічно-економічні, як Царгород і вузини, Вірменію, Польщу російську і австрійську, Галичину і на жаль також Буковину, не журячи ся зовсім питанням національності“.

Широку статтю про український народ і його культуру помістив больонський дневник „Il Resto del Carlino“ (29. IV. 1915) п. з. „Війна і українське питання. Народ і культура“. (До статті додано ілюстрації, що представляють кобзаря Вересая та лірника і тип українського мужика.) Автор, який не подає свого імені, представляє спочатку нинішнє зацікавлення австрійського правительства українським питанням, що завдяки обставинам стало актуальним, а далі подає своїм читачам інформації про наш народ. Згадавши про різні наші назви, автор хибно подає число Українців в Росії на 16 мільйонів, а відтак згадує про різні назви нашого народу спеціально в Галичині. Гуцули — кажесть ся у статті — доставляють Австрії знаменитих жовнірів, які приносять армії великі услуги. Народ живе ще примітивним життям; є він бідний, лагідний та пристрасно любить музику. Його література з деякого боку цікава. Згадавши про Шевченка, автор ясує далі українську устну творчість, в якій розрізняє козацькі пісні про волю і чумацькі „ріторнеллі“; одні і другі співають кобзарі і лірники. „Деякі пісні, — каже автор, — які репродукують українські рапсоди, мають характер історичний; вони попри славні пісні, знані усім знавцям музики, ізза подиху думки, могутости вислову, багатства подробиць суть немов фрагментами епопеї. Сими фрагментами є „думи“, історичні оповідання, які правдиво ясують давнину з надіями і страхом, радістю, почування і страсти людей, що жили в сій добі, і Українень слухаючи сих „дум“, думає що живе життям своїх дідів-козаків. Мало є мов, в яких людова поезія перевишала б енергією слова і глибиною думки поезію Українців. А яка солодощ і сила, яка страсть, а рівночасно соромливість в їх піснях любови! . . . Майже усі пісні Українця повні задуми; се пісні народу, який постигали довгий час нещастя, а який любить розважати свою недолу“. Згадавши про велику добірність і прикмети нашого народу як мілітарного матеріалу, автор ясує його прикмети й риси в родиннім життю. Українська жінка перевишася російську грацією і солодичю. Стрій її зі своїми мережковими оздобами нагадує стрій Румунки. В убогій хаті Українки далеко більший лад, чим в хаті Московки. Загалом Українець перевишася Москаля „вродженою інтелігенцією, іронічним хистом, природним смаком, живою уявою“, зате не має він того практичного змислу, що Москаль. Між обома сими на-

родами існує ворожнеча, на що вказують хочби й прізвиська. Український жовнір бореть ся хоробро з Москалем, а особливо треба підчеркнути хоробрість 80 полку.

В числі з 4. V. 1915 містить згадана часопись другу статтю, посвячену українському питанню, під заг. „Сучасний український (хибно: ucrano замість ucraino) рух“, де представлено політичні відносини на Україні і в Галичині. Коло 1860 р. — кажесть ся у сїм нарисі — зачала Росія проскрібувати українську мову і з свого часу австрійська Галичина стала захистом для всеї української культурної творчости. Галичина з року 1848 стала свободнішою, діждалась перших українських народніх інституцій, народної школи і т. п. Та у своїх визвольних змаганнях зустрілись галицькі Українці з опозицією польської шляхти і бюрократії, що пособляло русофільським тенденціям, як самотому заборолу проти польонізаторських намагань шляхецької Польщі. На щастє коло 1863 р. стали напливати з рос. України свідомі одиниці, що спараліжували русофільський рух в Галичині і дали остаточно товчок до повстання в р. 1890 народної радикальної партії. Галичина в сїм часі стає українським Пьемонтом, а живий елемент з рос. України не дозволяє галицьким уміркованим чинникам іти на компроміс з правительством, як се було прим. в р. 1890. В сїм часі розвиваєть ся духовна культура України. Та на рос. Україні уряд гнобить всі еманципаційні змагання цього народу, доходячи аж до заборони його мови як діалекту. Українці борють ся проти сих змагань уряду, осягають від петербурзької академії наук признание самостійности своєї мови, а конституція відкриває їм дорогу до організаційної праці, при чім усміхаєть ся їм надія на успішність своїх заходів дорогою парламентарною. Та Столипін започатковує нову добу гнету, проголошує новий хрестовий похід проти українства і ся система триває аж до вибуху війни.

„Дуже тяжко — кінчить автор — сказати наперед, чи нинішня війна розв'яже також українське питання. Та що б ні стало ся, певне одно — що хто б ні побідив, Росія чи Австрія, як мир не принесе бажаної розв'язки, або бодай не отворить для неї дверей, то се буде джерелом таких страшних воєн як нинішні. Українці мають право на те, аби їх не ігноровано або гнетено, але аби їм дати справедливе признание їх національного життя“.

Вісти.

Привітні телеграми Союзу визволення України з нагоди увільнення Львова.

З нагоди увільнення Львова від московського пановання Президія Союзу визволення України вислала 23 червня австро-угорському міністрови заграничних справ, баронові Буріянови, привітну телеграму такого змісту:

„Також у нас, російських Українців, звістка про увільнення Львова, столиці наших галицьких братів, з-під тяжкої московської руки викликає почуття живої радості, котре Ваша Екселенція зволять переказати ц. і к. австро-угорському правительству.

Ми певні, що австро-угорська армія буде бороти ся доти, поки не виборє остаточної перемоги і не повалить цілковито

Росію, і сподіваємо ся, що союзні війська не скінчать свого побідного походу на галицько-російській границі, а понесуть визволення і національну волю та незалежність далеко на нашу Україну. Ми переконані, що ті почуття та надії, які одушевляють Союз визволення України, живуть також в серцях усіх свідомих Українців на цілїм просторі російської України.“

У відповідь на се Союз визволення України дістав від барона Буріяна таку телеграму:

„До Президії Союзу визволення України.

В моїм власнім імені і в імені ц. і к. правительства висказую поважаний Президії найщирішу подяку за привіт з нагоди увільнення Львова.

Буріан.“

Також і до німецького державного канцлера, Бетмана Гольвега, вислала президія Союзу подібну привітну телеграму, на котру наспіла відповідь за посередництва тутешнього амбасадора гр. Чирського, майже однозвучна з відповіддю австрійського міністра.

Нові іменування офіцерів при Українських Січових Стрільцях.

Начальна Команда Армії іменувала сотником четаря др. Омеляна Левицького, четарями (поручниками) Івана Каратницького, Дмитра Кравса, Северина Левицького, Івана Ногайла, Юліана Нестайка, Петра Прокопова, Осипа Навроцького, Івана Балука, Миколу Сасвича, др. Володимира Старосольського, Петра Франка і Жигмонта Олексина, хорунжими Володимира Свідерського, Тадея Ковалика, Олену Степанівну, Івана Рогульського, Остапа Коберського і Івана Девосера.

Відзначення Українських Січових Стрільців.

В неділю 18 липня відбуло ся у Відні в місцевій команді Укр. Січ. Стр. при Goldschlagstr. 108 торжественне вручення срібних медаль хоробрости двом укр. січ. стрільцям: Мих. Коникови, старш. дес., великої і Дмитру Савюкові, вістунови, малої.

Конференція російської конституційно-демократичної партії („кадетів“) і українська справа.

Серед політичних подій в Росії, що так хутко біжать тепер, заслуговує особливого інтересу конференція „кадетів“, яка відбулась у червні місяці при великій кількості учасників з цілої Росії.

На сій нараді обговорював ся ряд важних справ біжучої політики в Росії, як от справа скликання Державної Думи, утворення коаліційного міністерства, утворення особливої центральної організації з громадських елементів для управління споживно-господарської справи, що багато терпить через чиновницьке (бюрократичне) ведення діла, справа дорожнечі, земельна справа, яку конференція визнала за справу великого державного значіння, а також національне питання.

Національна справа була порушена в ряді рефератів (докладів) — про Жидів, Поляків, Українців і т. д. Найбільш гарячі спори вивязали ся саме при обговоренню української справи.

Про сю справу в звязку з загальною національною проблемою для Росії реферували Мілюков і ще два інші референти.

Конференція висловила ся за „признання Українцям прав на широке культурне самоозначення.“

На ґрунті відношення до української справи виявились в партії „кадетів“ і її центральним комітеті гострі різниці. Член центрального комітету партії відомий П. Струве разом з меншістю конференції голосував проти резолюції в українській справі. А коли ся резолюція була прийнята, — він не з'явив ся на слідуєче засідання і прислав лише заяву про свій вихід з центрального комітету. Се зробило велику сенсацію в Росії.

Деякі газети (напр. „День“) донесли, що конференція не тільки переголосувала Струве та його незначних однодумців, а ще й висловила Струве догану за його україножерні виступи.

Така постава конференції в українській справі свідчить про зріст і силу українського руху в Росії, з котрим Росіяне мусять уже рахувати ся. І рахуватимуть ся вони тим більше, чим більше інтересуватиметь ся Україною західна Європа і чим живішу самостійницьку діяльність розвиватимуть Українці за кордоном Росії. Коли хочете щось значити і щось дістати в Росії, виносте свою справу перед суд Європи, — казав своїм землякам Драгоманів. Власне сим шляхом іде „Союз визволення України“. Хоч би й не пощасти лонам досягнути максимум наших домагань, то все-ж енергічна й недвозначна постанова їх і оборона мусить заставити Росіян числити ся з Українцями і змінити дотеперішню політику. Гірш, як є, не може бути, скажемо боязьким, що хотіли б перебути лиху годину зарившись по вуха в просо на печі. Під лежачий камінь і вода не тече! Треба ділати, щоб щось мати, а коли будуть жертви, то се річ переходова. За те для будучого покоління стане краще.

За українську мову.

В червні відбув ся у Харкові зїзд в справі урядження розумних розривок для народу. Зїзд сей визнав конечну потребу запровадження української мови в позашкільній освіті. Справу української мови порушив знаний педагогічний діяч Степан Сірополко і виступ його привитали збори гучними оплесками.

„Українська Громада“ в Женеві.

В Женеві заснувала ся „Українська Громада“, завдання котрої „національно-культурне єднання Українців, проживаючих в Швейцарії“. За голову Товариства вибрано В. Сарматова, за писаря Євгена Бачинського. Адреса Товариства: „Genève, 32, Square des Charmilles „Société Ouckrainienne“.

Нещодавно Громада зазначила себе й на полі політичнім, видавши по французьки гарячу відозву „Au monde civilisé“ („До цивілізованого світа“) проти нищення Росіянами українства в Галичині. В коротких словах оповівши про боротьбу України за свободу й ширше спинивши ся на переслідуваннях Українців в Росії, оповідає відозва про руйніщну роботу московського царизму в Галичині (відомі факти: заборона українських книжок, часописей, шкіл, товариств, арешти, висилка Митрополита Шептицького, священників і світської інтелігенції, насильне запровадження православ'я і т. п.).

Бажаємо Громаді й на далі твердо стояти на сторожі прав і інтересів рідного народу. Скрізь, на всіх фронтах мусимо бороти ся з відвічним і лютим ворогом-царем і з його свідомими і несвідомими прислужниками.

† Яків Яроцький.

В Києві помер український історик і археолог Яків Васильович Яроцький, дослідник Правобережжя. Покійний був довгий час директором гімназії в Кременці. Вийшовши у відставку, жив у Києві, де мав приватні лекції, й співробітничав у „Світлі“.

Ширшу згадку про небіжчика сподіємо ся дати в наступнім числі.

Російські салдати про Німців.

Пани у Росії дуже тепер на Німців накинули ся. Лають їх на всі заставки. Все, кажуть, у Німців погане й самі вони ледащо. І наука у них чорт-зна-що, й письменство пса варте, і філософи німецькі — дранте останнє, й не мають Німці ніякої творчости, тільки що інші вигадують, так вони підхоплять і майструють собі. Словом, Німці — найгірший народ, — тільки й того, що мілітаризм вигадали й кохають ся у нім. Отже „Аджи на Німця! Ходім на Берлін, розбиймо Німця, хай живе царська Росія, світоч правди, культури, добробуту, людського поводження, милосердного царя, розстрілюючого робітників під Зимовою Палатою, смирної поліції й славних добряг жандармів! Ур-ра!“ Так кричать не лише ті, що хвалили Міна, Рімана, Рененкампа й інших, а й ті, що спробували на собі всі їх „істинно-руські“ добродійства. Та не так думає простий нарід. Простий нарід поважає Німців. Він бачить, що Німці, то народ освічений, розумний і в тім не битий: в кашу наплювати собі не дасть. Салдати хвалять німецьких вояків за їх відвагу й хоробрість. „Німці — салдати правдиві! Йдуть. Ти їх беш, копицями наvertsаєш, а він іде, тай іде“. Так казали салдати кореспондентови „Нового Времени“ (див. ч. 14027).

А волостний писар софійської волости самарського повіту Константин Орешкін, — оповідають газети російські, — так казав селянам про Німців: „Як нї бийсь Росія, а таки Германці побідять. Германське бо військо краще за наше. Побіда буде на боці Німців, бо вони народ розумний і хитрийший за наших начальників і салдатів“. Орешкін називав салдатів, що попали в полон — „розумними“, а тих, що бють ся, „дурнями“. За се, розуміється, начальство не погладило Орешкіна по голови. На Орешкіна донесено жандармам. Пішло слідство й губернатор присудив, що „Орешкін своїми балачками розповсюджував недорічні і при тому брехливі чутки про хід воєнних подій, а сї чутки можуть серед людности викликати небажані розмови“, скинув Орешкіна з писарів і посадив у тюрму на три місяці. (Див. „Рѣчь“ 1915, ч. 99.)

Хоробрість Турків.

Московська газета „Русское Слово“ оповідає за „Кавказским Словом“, що виходить у Тифлісі, про „незвичайно високі прикмети“ тої турецької армії, з котрою Росіянам довело ся мати діло в останніх боях. „Аскери“ (турецькі салдати) „добре вивчені, вміло пристосовують ся до місцевости, знаходять захист за кожним горбочком і цільно стріляють“. „Як грізні хвилі, каже газета, набігали вони на нас, охоплюючи спочатку наш лівий фланок, а потім правий“ (Див. „Р. Сл.“ з 23/IV—6/V). Свідомство як бачимо зовсім не подібне до попередніх вигуків шовіністичних російських газет, що „Турок, мовляв, не страшний, що його голіруч можна вибрати“... Сількісь — руки короткі!

Звірства Росіян.

Газета „Рѣчь“ оповідає, що 3/16 мая один гурт полонених Австрійців, узятих в полон в напрямі до Делятина, чоловік 400, кинув ся зненацька до зброї і вчаси встиг її схопити. Тоді рота (відділ) салдатів, що була там, кинула ся на них з багнетами й переколола двіста Австрійців.

Виназ жертв і огляд нових книжок через брак місця відкладається до слід. числа.

До наших Вп. Читачів:

Наших шан. Читачів просимо:

- а) При висиланню грошей на відтинку переказа зазначувати, на що гроші висилається, б) чи дана адреса є стала, отже чи можна її друкувати, в) при зміні адреси конче подавати і стару, а бодай її число, а рівночасно надіслати марками 50 с. на друк нової.
- Не посилати грошей, ані жадних замовлень на нашу адресу для інших часописей і навідворот, бо за несповнення даних домагань адміністрація не відповідає. Адреси тих часописей є: Діло, Свобода і Ukr. Korresp. і віденськ. Календар „Просвіти“, VIII. Strozzig. 32/8; „Буковина“: IX Währingerstr. 20.
- В справах, що дотичать адміністрації або експедиції просимо не адресувати ані до Президії, ані до редакції, тільки до адміністрації.

Адміністрація.

Ukrainische Nachrichten

(Mitteilungen des Bundes zur Befreiung der Ukraina)

орган Союзу визволення України
виходить у Відні раз на тиждень

Редакція і адміністрація: Wien, VIII., Josefstädterstraße 79,
II. Stiege, Tür 19.

Редагує Комітет. Видавець і одвічальний редактор: Омелян Бачинський

Граматику української мови,

уложену Проф. Др. Степаном Смалъ-Стоцьким і Проф. Др. Федором Гартнером (Третє перероблене видання),
:: :: можна набути по ціні 2 Кор. за примірник у :: ::

АДОЛЬФА ГОЛЬЦГАВЗЕНА,

ц. к. надвального і університетського друкаря
ВІДЕНЬ VII, Кандльгасе 19/21.

Зміст: Росія і австрійська Україна. — Привіт С. В. Укр. від полонених Українців вояків рос. армії з нагоди здобуття Львова. — З приводу увільнення Львова. — Під теперішню хвилю. — Українські стрільці під Галичем. — З поезій Б. Лепкого: На чужині. Наші стрільці в Карпатах. Коли повернемо. — Під московським панованнем. — Пам'яті Потьомкінців. — Образки з життя У. С. Стр. — Лист Опанаса Матюшенка до проф. З. Арборе. — „Голос російської землі.“ — Лист з Софії. — М. Драгоманів. — В Росії. — † Теофіл Мелень. — Чарівний світ минулих літ. — Війна Росії з Німеччиною і Австрією (огляд). — Хроніка світових воєнних подій. — Чужа преса про нас: англійська та італійська. — Вісті

Відповідає за редакцію: Омелян Бачинський.
З друкарні Адольфа Гольцгавзена у Відні.